

LUNDS
UNIVERSITET

Pedagogiska institutionen
Box 199, 221 00 Lund

Ped442
Kandidatuppsats, 10 poäng
41-60 poäng
2005 01 17

Barnet, könet och kärleken

En textanalys över fostran till kön i barnböcker

Daniel Cohen

Handledare:
Bosse Bergstedt

ABSTRACT

Arbetets art: C-uppsats

Sidantal: 40

Titel: **Barnet, könet och kärleken**

Författare: Daniel Cohen

Handledare: Bosse Bergstedt

Datum:

Sammanfattning: Uppsatsen behandlar barns begär så som den beskrivs i ett par utvalda barnböcker som analyseras djupare. Detta utifrån en analysmodell inspirerad av Butler och Foucault. Uppsatsen gör en historisk skildring över barndomsbegreppets tillkomst och synen på barnet och begäret. Hur den skiftat över tid, och hur barnet gjorts oskuldsfullt och hur en vilja att skydda och disciplinera det blivit dominerande. Textbehandlingen och analysen vill visa på möjligheterna att studera kön bortom det biologiska könet och också bortom genus. Här problematiseras kön djupare och barnets begär sätts in i ett kulturellt sammanhang. Syftet är att se hur begäret till det motsatta upprätthåller en könsordning med två motsatta kön.

Uppsatsen visar hur en obligatorisk heterosexualitet förordas, och hur den naturaliseras i barnböckerna. Här finns även en hierarkisk ordning mellan könen, där manligt och kvinnligt begär i barnböckerna beskrivs olika. Kvinnorna är det passiva vackra medan mannen är det aktivt handlande. Kontakterna mellan könen i flera av barnböckerna blir också problematisk och kan bara ske genom kärlek eller skapar svartsjuka.

Uppsatsen uppmanar till ett queerperspektiv på böckerna och visar hur barndomens begär enbart är en imitation på de vuxnas begär. Men också enbart en imitation på en imitation, och därför inte mindre verklig. Och även med sin egen uppsättning regler och tabun.

Nyckelord: Genus, queer, barn, barnlitteratur, heterosexualitet, homosexualitet, heteronormativitet

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Syfte	2
2.1 Disposition	3
3 Teori och metod	4
3.1 Metod	4
3.1.1 Den metodiska ansatsen	4
3.1.2 Urval	5
3.1.3 Kvalitativ metod	6
3.1.4 Textanalys	6
3.1.5 Diskursanalys	7
3.1.6 Queer som analysmetod	9
3.1.7 Metoden	10
3.2 Teoretisk bakgrund	12
3.2.1 Barns begär	12
3.2.2 Barnet och böckerna	14
3.2.3 Barndomens och begärets historia	15
4 Texterna	19
4.1 Presentation av barnböckerna	19
4.2 Kropparna	20
4.2.1 Den farliga kroppen	20
4.3 Begäret	22
4.3.1 Den krångliga kärleken, den enkla vänskapen	22
4.3.2 Den omöjliga vänskapen	23
4.3.3 Den naturliga kärleken	24
4.3.4 Begärets terminologi	25
4.5 Agerandet	25
4.5.1 De kvinnliga kropparna	25
4.5.2 ... och de manliga handlingarna	25
4.5.3 Tillsammans, begärets praktiker	26
4.6 Förhållande till framtiden	27
5 Analys och slutsatser	28
5.1 <i>Scientia sexualis</i> eller <i>ars erotica</i> ?	28

5.2 Att göra könet	29
5.3 Manligt och kvinnligt begär	30
5.4 Den heterosexuella matrisen	30
5.5 Barnet och könet	31
5.6 Att gå i barndom	33
5.7 Bortom genus	34
5.8 Queer inom pedagogiken?	34
5.9 Avslutande reflektion.....	35
Referenser	36
Barnlitteratur	37

1 Inledning

Pedagogen Vygotskij (ur Lindqvist 1999) ser sexualiteten så som en instinkt. Den är något mellan kultur och reflexer. Och ett flöde, något som inte kan stoppas - dämpas upp eller förgöras.

För Vygotskij är sexualiteten en stark kraft hos alla, men också en kraft som har ett speciellt syfte: ”Den sexuella instinkten hos djur och människor riktas mot varje individ av det motsatta könet”(Lindqvist 1999: 46). Så ser den ut. Så är könet ordnat hos Vygotskij i en bipolär verklighet. Och det finns en urkraft - eller i alla fall kraft som för människan framåt. Inriktad på kvinnor om människan är man, inriktad på män om människan är kvinna. Viktigt för Vygotskij är att inte hindra sexualiteten, i alla fall inte för mycket. Den måste få verka men under rätt handledning. Att lämna barnet fritt åt naturens spel är nämligen inte rätt - även gatan är en miljö som påverkar och fördärvar eller hjälper barnen. Men att helt döda kraften in i sublimering skulle vara olyckligt. Med så mycket av den sexuella kraften enbart ägnad åt schackspel eller dylikt ger en sorglig figur. Den sexuella kraften är frigörande om den riktas rätt. Och det måste ske. För om inte kan barnet hamna helt fel:

”Att sexualfrågan har ignorerats har lett till att alla yttringar av sexuella känslor har bekämpats och att detta område betraktats som smutsigt och motbjudande, varpå eleverna reagerat med neuroser och stor dramatik eller helt enkelt fördrivit denna människokroppens största kraft till underjorden och överlämnat sin sexualupplysning i händerna på depraverande kamrater och tjänstefolk. På så sätt har alla möjliga former av abnormitet, vilka så tragiskt skär av livets rötter, tagit plats i skolan.” (Lindqvist 1999: 45)

Vygotskij beskriver inte vad ”depraverande” sexualitet verkligen är. På det sättet är han lite unik. Perversiteterna har annars varit noga uppräknade, beskrivna och patologiserade i det moderna samhället (Foucault 2002). Homosexualitet, hysteri etcetera. Mer intressant är hans tal om ”depraverade kamrater och tjänstefolk”. Förutom det faktum att han skriver efter ryska revolutionen, när tjänstefolk inte *borde* finnas (i alla fall inte enligt den politiska normen). Om man vill skulle man kunna spåra detta uttalande tillbaka till andra psykoanalytiska verk som så ofta varnar för tjänstefolkets fördärvande inverkan. Och Vygotskij hänvisar just till psykoanalysen. Barnet är inte längre asexuellt, hävdar han, utan faktiskt sexuellt. Att sedan barndomen finns ”normala och patologiska yttringar” av den. Men yttringar på barns sätt: ”I barndomen möter vi en bred erotisk narcissism som inte sammanhänger med funktionen hos speciella organ och som inte är lokaliserad till eller strängt avgränsad till den.” (Lindqvist 1999:45)

Vygotskij kan här tyckas ålderdomlig och samtidigt inte. Sexualiteten utforskas och bestäms i en hög grad. Sätts under lupp och så särskiljs, hos just Vygotskij, barnets sexualitet. Den patologiseras, det varnas för ”depraverande sexualitet” och för Vygotskijs del finns ett botemedel: en försiktig sexualundervisning. Vygotskij tal om barnet ingår i den tidens diskurs, tillägnad och berättigat från den position han innehar som psykolog och pedagog. Men det tal som skall riktas mot barnet, är ett annat. Det är ett upplysande tal om sexualiteten – en sanning om könet. Den sanning som inte är depraverad. Och det är pedagogerna som skall tala. Det finns även en annan aspekt som vi här möter hos Vygotskij - problemet med barnets sexualitet. Viljan att kunna tala om

det som både sexuellt och asexuellt. Men hos Vygotskij handlar det om att sublimeras sexualiteten till kärlek. Sexualiteten som har möjlighet att spridas åt alla håll kan inramas, ordnas och fixeras. Gång på gång varnar han för gatans beskrivning: ”tvingar det [barnet] att skaffa sig upplysningar ur smutsiga och depraverande källor vid sidan av, som grumlar och smutsar barnets psyke och fantasi” (Ibid:47).

Vad är då min mening med att lyfta upp Vygotskijs syn här i inledningen? Jag vill dels ifrågasätta Vygotskijs syn på sexualiteten som en kraft riktad mot ”varje individ av det motsatta könet”; och detta inte enbart i kvantitativ bemärkelse (förälskelsen i de många olika, mer än en enda) utan även i en kvalitativ mening. Det vill säga: vad innebär egentligen ”det motsatta könet”? Och vilken syn förmedlar egentligen vuxna till barn idag, kärlek och barndom? Men även, Vygotskij är en stark auktoritet inom pedagogiken idag, och just därför måste Vygotskij placeras och ses ur sin historiska kontext

2 Syfte

Vad är kärlek, vad är kön och vad är uppfostran? Det är syftet med uppsatsen, att vända upp och ner på frågor kring uppfostran och kön, och ta dessa ett steg längre bort. Bortom genuset och könet och studera dem i relation till begäret, viljan att ha någon som är så väl inbäddad i könsmaktsordningen. Viljan är att göra en kritisk samhällsforskning, att avnaturalisera naturaliserade fenomen (Alvesson & Deetz 2000: 98) i det här fallet begäret till den andra. I barnboken möts en från vuxna tänkt barnvärld, och att det i fråga om begär endast existerar en bipolär könsvärld. En plats där två diskurser möts: talet om barnet och talet om könet. Mitt mål är att i barnböcker se hur dessa diskurser talar till varandra, och hur det talas. Syftet kommer att vara tätt knutet till metod och teorier, varpå syftet i sig skulle kunna sägas bli en del i resultatet, och analysen. Med det menar jag att syftet har utdefinierats mer långsamt, under läsandets gång, de mer precisa frågorna i metoden (vilket också kan sägas emellanåt vara ett syfte i sig) har skett under läsningen och tolkningen. Men för att kortfattat precisera:

Syftet är alltså att beskriva hur kärleksrelationer mellan barn beskrivs i böcker för barn och hur detta bekräftar och visar genus

Detta skall inte ses som en induktiv ansats, meningen är att genom barnböckerna visa på hur en diskurs för kön och en diskurs för barn samverkar. Ett slutresultat av en läsning mellan teori och barnböckerna. Perspektivet har dock alltid varit genusinriktat vilket också framkommer av min forskningsfråga ovan.

För förtydligande och diskuterande av de pedagogiska konsekvenserna av min uppsats; för mig handlar det om att avslöja och visa på strukturer – i det här fallet den obligatoriska heterosexualiteten. Hur uppkommer eller återkommer heteronormativitet och hur påförs den barn i berättelserna om barn? Vilken syn förmedlas till barnen och vilken syn är det som vuxna har på barn? Alla dessa är underfrågor som jag vill svara på, direkt relaterat till denna enskilda huvudfråga.

Samtidigt är det märkligt att skriva *en* direkt fråga i en uppsats som vill belysa så mycket mer. Uppsatsen bygger främst kring metodologiska övervägande, metoden är en

lika viktig del som teorierna, och kan ganska ofta överlappa varandra. Syftet är att göra just en analys utifrån Butler och Foucaults teorier, vilket också kan ses som en inledning till en större ambition. Att det ständiga talet om könet i skolan, och framförallt relationerna mellan dem, har en tendens och en vilja att tolkas in i obligatoriska heterosexuella förhållanden.

Men har jag då ett pedagogiskt syfte? Nå, det är en fråga om fostran och hela den pedagogiska process som satts upp kring barnet. Detta är dels en kritisk studie av den processen samt en presentation av ett alternativt sätt att se det. Metoden, att göra en diskurs-, eller snarare en textanalys med stark inspiration från Butler(1990) av fenomenet blir en viktig del. Queerteori, som Butler brukar anses företräda, är relativt nytt inom forskningen. Min vilja är att ge den en plats inom pedagogiken. Att vidga genuspedagogik bortom genus, att upphäva genusbegreppet.

Jag skulle kunna tala om att jag vill undersöka en ”dold” läroplan, men begrepp som dold läroplan kan verka missvisande. Den skulle kunna få tankarna på något som ligger oavsiktligt, en mening man egentligen inte vill ha men ändå får. Eller möjligen något som sker ”omedvetet”. Den obligatoriska heterosexuella moralen är visserligen inte uttryckligen inskrivet i läroplanen men den kan ändå finnas där. Den är in oavsiktlig utan uppmuntras, och som jag visar genom litteraturen, uppmuntras faktiskt medvetet. En obligatorisk heterosexualitet är inte oavsiktlig eller dold, men måste likväl påtalas för vad den verkligen är.

2.1 Disposition

Under teori och metod klargör jag för mitt metodval och den tidigare forskning som finns i fältet och som klargör den position jag befinner mig i. Att göra en tydlig avgränsning mellan teori och metod skulle i det här fallet falla ganska platt. Det finns ingen mening att hålla fast vid former vid de fall de inte är anpassade för undersökningen som skall göras. Min utgångspunkt utifrån Butler, liksom min användning av Foucault är lika mycket teoretisk som metodologisk bakgrund. Likaså de hypoteser jag berör i tidigare forskning och som är avgörande för min läsning av böckerna. För en kvalitativ kritisk forskning blir jag i läsningen, om inte direkt omöjlig så inte heller önskvärd att skilja från det jag läser. All forskning kan betraktas som subjektiv, beroende av den förförståelse man har (Alvesson & Deetz 2000:78, 113). De avsnitt som följer under min teoridel, och att jag valt att placera dem efter metod är att de snarare följer på den metod jag valt snarare än metoden som en följd av den teoretiska bakgrunden. Teorin är tänkt att inrama ämnet, till och med vara en del i det resultatet, och ge ämnet och analysen ett historiskt fält att verka i. Det senare anser jag nödvändigt för att fånga in det syn på barnet som är idag, samt kontrastera det mot tidigare syn. Det är i den historiska kontexten som analysen får mening och liv.

Vad gäller tidigare forskning som finns kring ämnet barn och begär - är oerhört lite skrivet. Det som finns är främst ur ett psykoanalytiskt perspektiv eller berör sexuella övergrepp, det senare tar jag därför inte med i min uppsats, eller så har liknande gjorts i äldre åldersgrupper. Jag har försökt inrama mitt fält så gott det går utan den klara tråd i tidigare forskning som skulle kunna dras. Alla presenteras i teoriavsnittet utan att klart avgränsas från övrig teoretisk litteratur som just ”tidigare forskning”. Till dessa hör främst Renold (2000) som har beskrivit skapandet av barns obligatoriska

heterosexualitet i brittiska primary-school. För läsningen av barnböckerna har jag försökt avgränsa mig till de forskare som direkt sysslats med feministisk läsning, men kan omöjligt ge en heltäckande bild då det inom litteraturvetenskapen är vanligt förekommande och görs genom mängder av olika teorier. De som ligger närmast min läsning och de jag också finner teoretiskt intressanta samt jämför med är Davies (2003), som undersöker betydligt yngre barn än den vad den litteratur riktar sig mot som ingår i min uppsats. Yeoman (1999) har gjort en studie bland något äldre ungdomar. Dessa samt Diekman & Murnen (2004) som även tar upp könsroller för män i sin analys. Sökandet av tidigare forskning har skett genom databasen ELIN och LIBRIS och där på olika sätt sammanföra ämnesord som "homosexualitet", "heterosexualitet", "barn", "barnlitteratur", "barndom", "genus" etcetera. För hetero/homosexualitet och barnlitteratur där jag försökte placera in mig själv i en forskningstradition, är fältet tunnått. För att inte säga icke-existerande vad gäller verklig forskning.

I avsnittet *texterna* gör jag utifrån den analytiska ansatsen som finns i metoden exempel på och sammanfattar olika delar ur böckerna: *Agnes och kärleken*, *Madonna Svensson*, *Flickan jag älskar heter Milena*, *För alltid Milena*, *Aldrig mer Milena?*, *Guldhjärtat*, *Elin och Erik* och *Adam och Eva*. Analysen görs i teman.

Slutligen kommer under kapitlet *Analys och slutsatser* en sammanfattning och analys av resultatet, relaterat till teorier och teoretisk bakgrund. Här knyter jag ihop uppsatsens olika delar, svarar på mitt syfte samt ställer vidare frågor och poängterar ytterligare det pedagogiska i uppsatsen.

3 Teori och metod

3.1 Metod

Angreppssättet är genom diskursanalys, i den foucaultska traditionen av denna inriktning. Det vill säga hela den praktik som frambringar en viss typ av yttrande. En fråga om makt, ett tal som omger och även är med och skapar subjektet. Men också med analyser utvecklade utifrån Butler - om hur subjektet skapas om och om igen, ständigt måste försvara sin position som kön gentemot de rådande diskurserna.

3.1.1 Den metodiska ansatsen

Till syftet och ansatsen följer också en metod och teori som verkar för att besvara min fråga. Man skulle kunna studera barngrupper, hur de "talar kön". Sådana studier har också gjorts, t.ex. Davies (2003), även hon med utgångspunkt från bl.a. Butlers teorier kring upprepande av kön (mer än en enskild insocialisering av det). Davies menar dels att barn vill vara som vuxna vill se dem. Därför reproducerar de kön. Liknande studie gör Renold(2000) där hon också påtalar att det finns en konflikt mellan att vara barn och vara kön i vissa sammanhang, och hur en alltför heterosexuell kropp kan uppfattas som

”tarty”¹. Det blir ytterst den syn vuxna (som de som vilka producerar böcker) har på barn, samt vilken typ av syn som anses möjlig eller viktig att förmedla. Därför är det inte i barnets ”lek” jag söker svaret på min fråga, utan i den diskurs som finns kring barnet. Blotta faktum att det finns en speciell kategori ”barnböcker” påvisar existensen av en sådan diskurs. Barnet blir en viss typ av människa, som skall läsa en viss typ av böcker.

3.1.2 Urval

Urvalet av böcker har skett på flera sätt. Ett par kriterier har jag satt upp för avgränsning i förväg över vilka böcker som anses intressant: *Boken skall presentera ett begär, en kärlek mellan barn och vara placerad på hyllan för Hcg (9-12 år). Barnen i boken skall också vara i samma åldrar.* Till min hjälp för detta har jag använt mig av bibliotekstjänst bok *tusentipset* under rubriken ”kärlek och sex”. Härunder tipsas om böcker för ”skolåldrar” där skolålder 3 upp till skolår 6 faller väl in bland de böcker jag letar bland. Bland dessa föll så småningom flera bort då de inte uppfyllde mina kriterier för innehåll. Det fortsatta urvalet skedde slumpmässigt, där jag väljer ut böcker med hjälp av sökmotorn LIBRIS efter sökningar på ordet ”kärlek” och böcker för just dessa åldrar. Valet här har skett beroende på vilka böcker jag haft möjlighet att få tag på. Ytterligare en sökning har skett med ordet ”homosexualitet” där jag fick upp ett antal träffar. Ingen av dessa böcker fyller dock mina kriterier. Här är det aldrig barnens egna begär som behandlas utan vuxnas i deras omgivning. Böcker såsom *Trollen på regnbågsbacken, Loppan och isprinsessan, Malins mamma gifter sig med Lena* har alla detta innehåll. Avsaknaden av dylika böcker är alltså total (eller oerhört svåra att nå). Liknande avsaknad kan man även finna i en amerikansk bibliografi *Out of the closet and in to the classroom* (Clyde & Lobban 1992). En viss reservation skall göras för just den bibliografins datum, men även den visar upp en variation av böcker som behandlar protagonisternas (i samma ålder som de tänkta läsarna) begär till det egna könet först i en ålder från 14-15 år. För yngre år finns inget. Jag har också på andra sätt försöka nå någon sådan bok men har inte lyckats med det. I den nästkommande hyllan, sorterad för barn 13-15 års åldern dyker de första böckerna upp, bl.a. med författaren *Bengt Martin* som skrivit ett par böcker som berör ungdomar och homosexualitet. Tillexempel *Pojkar skall inte gråta* och *Bengt och kärleken*.

Alltså handlar det om att se vart gränsen går för barndomen? Det är ingen slump, vill jag mena, att innehåll blir annorlunda i böcker för barn yngre än 13 år. Här mer eller mindre lämnas barndomen och möjligheterna blir annorlunda.

Ytterligare böcker som väljs bort är de mer förnuftiga faktaböckerna om kärlek. Även där skulle man kunna hitta mer annorlunda böcker även om min tes är att synen på barnet i alla fall blir densamma. Då syftet med uppsatsen är att särskåda barnet och könet och just den syn som finns på barn och kön blir mitt urval i de kriterier jag satt upp mycket relevant. Det är i dessa böcker barns relation till varandra genom kärlek beskrivs för just barn att läsa.

¹ Engelskans ”tart” översätts enligt lexikon såsom ”fnask” men är mer vardagligt i england. Kan översättas även som ”hora” men en mildare form av uttrycket. ”Slampa” kan också vara en bra översättning. Ses som negativt.

3.1.3 Kvalitativ metod

Studien är kvalitativ till sin art och den största anledningen i användandet av begreppet är att jag inte arbetar, eller i alla fall inte har som tanke att arbeta med, en kvantifiering av materialet. Samtidigt har jag gjort *en* sådan kort kvantifiering genom att påtala en avsaknad, ett antal som i det här fallet är noll. Men med den lilla observationen ämnar jag dock fortsätta med en diskursanalys. Liksom med kvalitativ metod som helhet handlar det om att gå på djupet av materialet. Det är orden som analyseras och de görs inte om till siffror. En sådan kvantitativ lösning hade dock varit möjlig genom en innehållsanalys, där texten kodas och sedan analyseras för att se skillnader och mängden av vissa begrepp. Jag föredrar den djupare analysen före denna bredd, för att jag endast så anser mig kunna fånga en diskurs om hur kärlek för barn beskrivs. En kvantifiering av materialet skulle, anser jag, bara på ytan verka mer vetenskaplig men skulle inte ge mer innehåll eller mer förståelse.

Meningen är att utifrån de tillgängliga teorierna, och den hypotes jag där lägger fram, få fram en teori som sedan kan prövas på andra verkligheter och miljöer. På så sätt skulle studien kunna betraktas som induktiv, men självklart befinner sig varje forskning i en process. Detta gäller kanske särskilt den kvalitativa forskningen där hypoteser och teorier prövas, förkastas görs om och görs på nytt vilket får synen på den totala fria – eller ofria - ingången i arbetet att verka meningslös. Som jag redan förklarat i syftet är detta inte heller meningen. Genus är den ingång som jag har till läsningen av böckerna.

3.1.4 Textanalys

Det finns några kriterier som kan tas upp vad gäller just studier av texter som ej är skrivna direkt för forskningen (Bryman 2001:370). Här handlar det om källkritik. Varifrån mitt primärmaterial kommer och att söka dess äkthet är en sådan. Men att skönlitterära verk i frågan är äkta finns det, anser jag, inget tvivel om, de är ställda och ordnade på alla bibliotek, enligt LIBRIS och några av böckerna påbjuds av boken *tusentipset*. De är uppställda i hyllan Hcg och även märkta med detta. Låses de verkligen av barn i dessa åldrar? Även om så verkligen inte skulle vara fallet (vilket det antagligen i hög grad ändå är) så är det dock *tänkta* att bli lästa av dem.

Frågan om trovärdighet är det heller inget att fördjupa sig i. Skönlitterära verk är skönlitterära, de må ljuga och förvrida sanningen. De utger sig inte alltid för att representera verkligheten men manifesterar likväl de tankar och idéer som frodas i sin tid. I en diskursanalys där det är talet som studeras och inte ”händelser”, och där skönlitterära verk ser ut på det sätt de gör så är detta egentligen ingen fråga. Varje form av material är trovärdig för sitt tal. Det är inte själva äktheten som jag tror mig egentligen leta efter, som om den gick att finna. Det som verkligen utspelar sig utanför barnböckerna. Dessutom gäller det extra tydligt dessa böcker som ingår i uppsatsen då de faktiskt är utgivna och påbjudes att läsas idag. Det är en idé och en diskurs jag vill nå, inte en sanning och äkthet om verkligheten utanför.

Men hur är materialets representation? Kan jag säga något generellt om kärlek utifrån materialet? Överhuvudtaget frågan om problemet med generaliseringar är en fråga för den kvalitativa forskningen som inte arbetar med stora mängder data (Bryman 2001: 282). Generaliseringar är alltid vanskliga, men är så även i kvantitativa sammanhang. Vad jag gör i ett första sammanhang är att studera språket och orden i barnböckernas

värld. De har ansetts och tänkts till barn, de utgör inte böcker i en marginaliserad kultur bortom det allmänna talet. En del av böckerna har även ansetts viktiga nog att tipsas om av företaget bibliotekstjänst som riktar sig till skolor och bibliotek (vill säga offentliga institutioner) med sina tjänster.

Meningen i materialet kan också tyckas svårt, vad väljer jag ut som intressant och viktigt? Är min undersökning möjlig att göra om? (Bergström & Boreus 2000:260) Krav på genomskinlighet har ställts på den kvalitativa forskningen (Bryman 2001:282) delvis utifrån denna fråga. Frågan om man kommer till samma resultat som jag diskuteras. Men en sådan fråga tillhör till syvende och sist en värld med klara sanningar och objektiv fakta. Vad uppsatsen ämnar göra är inte en absolut beskrivning av verklighet utan enbart ett perspektiv, ett sätt att se på den. Självklart kan uppsatsen vara bered på en prövning. Varje närmande av en text är också beroende av den förståelse man har (Bergström & Boreus 2000:33, Alvesson & Deetz 2000:131). Det viktigaste kan därför vara att tydligt redogöra denna förståelse och sätta in de ansatser jag har för att göra min metod genomskinlig. I uppsatsen kommer det handla om att skapa dissensus, konflikter och oenighet genom att återvinna sådana historiskt (Alvesson & Deetz 2000: 158). Som teoretisk bakgrund kan jag påvisa den form som en diskurs kring barnet har skapats och därmed bryta ner föreställningen om detta som något naturligt och universellt (Ibid 2000:98). Viktigt är även behovet att redovisa mina teoretiska antaganden utifrån till exempel Butler och Davies, och den hypotes jag själv framför och vill pröva: att kön är beroende av kontext även inom åldern. Ytterligare en faktor blir min förståelse av böckerna utifrån den värld av vuxenhet man lever i. Där barnböckerna inte är slutgiltigt tänkt att läsas av mig. Lika mycket som barnböckerna skall framförallt roa barn, lika mycket är det en värld där vuxna visserligen inte är portade från men dock inte inbjudna.

Man kan tala om denna diskursanalys-metoden som hermeneutik, i det att delarna skall undersökas utifrån helheten. Där detta fall diskursen och de teoretiska antaganden om diskursen som finns är helheten. Där blir min teoridel så oerhört mycket viktigare som att innesluta barnböckerna i en bredare diskussion, även i en idéhistorisk bakgrund kring barnet och könet. Och där barnböckerna som uttryck för diskursen är delarna. (jfr Bergström & Boreus 2000:29). Det blir en diskurs, ett antagande om det - ett tal om kön och tal om barn som exemplifieras genom barnböckerna i studien.

3.1.5 Diskursanalys

Vad är då en diskursanalys? Diskurs kan beskrivas som ”tal” eller ”tala vitt och brett” och kommer från det franska uttrycket discoursé. Viljan är att i diskursbegreppet lägga i alla de samhälleliga praktikerna, och hur de uppbygger ett visst typ av tal och sätt att vara. En diskurs, som ett tal som är det allmänt accepterat talet, har gränser och definierar subjektet. Subjektet - människan - är således inte bara tolkare av världen, skapare av diskursen utan lika mycket en tolkning av diskursen. Varje försök att tala om något blir att "våldföra sig på" tingen. Varje social relation är därför också en maktrelation (Foucault 1993). När Foucault talar om diskurser eller formationer inbegriper det också vilken bredd en diskurs kan få. Det finns visserligen mängder av tal, men diskursen har auktoritet. Den definierar vem som har rätt att tala och vem som talar rätt.

Jag kommer dock inte att göra en exakt diskursanalys i den typ som Foucault förordar i *vetandets arkeologi* (1972). Skälen till dessa är främst de hinder jag stött på när jag försökt använda mig av Foucaults ansatser. Där Foucault i sin *vetandets arkeologi* och *diskursens ordning* främst riktar in sig på vetenskapen gör jag en undersökning på något som egentligen kan tyckas ligga utanför – skönlitterära verk. Dessa vetenskaper, positiviteter som Foucault uttrycker det behöver dock inte vara själva grunden för ett vetandets arkeologi. En diskursanalys influerad av Foucault är ändå sökandet efter vetandet, inte vetenskapen. Vetenskapen, menar Foucault, har fångat hans intresse då den är så tydlig i sin strävan efter att veta, att tala sanning. Men eftersom det är vetandet som är i fokus så utesluter inte det en studie av ting utanför vetenskapen, en undersökning bortom vetenskapen. Och vad är då mitt egentliga syfte åter? Det är trots allt en diskursanalys, en studie av språket. Att skapa frågetecken kring frågetecknet, att göra vetenskap av vetandet. (Foucault 1972)

Ändå hänger en idéhistorisk överblick väl ihop med mitt syfte. De skönlitterära verken får kraft och mening med hjälp av den historiska och teoretiska överblick jag ger i teoriavsnittet. Foucault vill i *vetandets arkeologi* definiera utsagorna, det som utgör en diskursiv formation till exempel en formation av utsagor eller diskurser som bestämmer och benämner objektet såsom barn, kvinnor, män, sjukdomar och så vidare. För att nå utsagorna och se dem i en helhet måste man vara beredd på att dessa undflyr oss. De kan tyckas sägas i förbigående, att de är självklara men ändå inte (Foucault 1972:126). Utsagan, det jag söker, är alltid utsagan om någonting. Foucault fokuserar på existensen av diskurser, diskursen som skanderar högt men samtidigt faktiskt begränsar och ringar in. Av allt som kan sägas, på alla sätt språket kan bilda meningar, satser, tankar, önskemål etcetera så är det väldigt lite som faktiskt sägs. Det är dessa gränstrakter som är viktigt att fokusera på i en diskursanalys, mellan det som talas och det som inte får talas. Samtidigt är den makt, makten som begränsar och ringar in och inramar mer än så. Det är skanderat som också är intressant. Makten är inte bara förbjudande. Den sätter inte enbart upp tabu, den säger också vad som skall göras. Den förmedlar sanningar, vetande och verklighet. Alltså vore det fel att syna makten utifrån ett perspektiv som inte tar hänsyn till att den inte bara förmår tysta utan även förmår tala (Foucault 2002). Min studie av heterosexualitet skall alltså inte bara förstås i en studie av avsaknaden av dess tänkta motsats (homosexualitet) vilket i och för sig är en viktig del i frågan. Men viljan är längre än att bara visa vad som inte sägs utan hävda att något faktiskt sägs. Något faktiskt uppmanas till och något insocialiseras. Talet kan innebära två saker, det är möjligt att den inte bara förstärker makten utan även förmår ifrågasätta den. Homosexuella kunde börja tala om sig själva när makten definierat den som en grupp. Tystnaden kan ge större tolerans, men lite möjligheter till tal. (Ibid:110ff).

Men är då en barnbok en utsaga i det att den talar om något så som Foucault (1972) försöker definiera den i *vetandets arkeologi*? Visserligen är det så, det finns inga böcker som absolut innan talar om hur barnböcker skall skrivas. Vissa böcker kan i efterhand analysera barnböckerna, bibliotekarier kan efteråt anta om de är väl anpassade till barn. Det är deras placering i hyllor speciellt för barn i biblioteken, Hcg, eller beskrivningar i *Tusentipset*, med tips om vem boken passar sig till som skulle kunna vara utsagan. I barnböcker görs en adaptation (Möhl & Schack 1980:17ff), ett urval av vad som anses möjligt för barn att hantera och ett som talar om hur det skall talas för barn – vilket språk som skall användas. Stoffväljande adaptation, vad som barn bör läsas, det som inte syftar till själva sättet att skriva på utan det mer innehållsmässiga, är det som uppsatsen

syftar till att undersöka. Hur man säger det, vilket sätt man språkligt väljer ord går förbi även om detta skulle kunna vara av intresse. Men är böckerna ett uttryck för vetande? I vissa fall kanske, men diskursanalysen i sig blir otillräcklig.

3.1.6 Queer som analysmetod

Om jag då talar om de hinder man kan stöta på i frågan om barnböcker kan tolkas så självklart enligt den Foucaultska diskursanalysen, vad skall jag då egentligen göra? Utan att lämna Foucaultska termer vill jag här visa på möjligheten att använda en blick bortom genus, en queer-syn på barnböckerna. Genus har länge fått beteckna det sociala könet. Vill säga, inte det som är biologiskt givet utan det som är kulturellt. Det har varit flitigt använt sedan början av 70-talet inom feministiska kretsar. Tanken med användandet av genus är dess verkan att vara anti-essensialistisk. Den avkodar könet som något skapat i samhället och för samhället. Så uppstod flera feministiska teorier kring kön – i början med begrepp som könsroll men där genus på senare tid fått stark fäste (Jacksson 1996). Begreppet genus har dock också blivit kritiserat. Butler (1990) menar på att den feministiska genus-teorin i alla fall är essensialistisk då den ändå förutsätter ett biologiskt absolut. Queer-teoretiker, där Butler brukar anses ingå ifrågasätter därför inte bara det sätt kvinnan skapas på något. Istället ifrågasätts själva grunden för könsordningen – heterosexualiteten som något givet obligatoriskt. Här finns Foucault som en viktig förgrundsgestalt även om han ibland kritiserats för att inte ha ett genusperspektiv (Jacksson 1996).

Butler (1990) driver frågan om ett oberoende subjekt till sin spets när hon frågar sig om det finns något subjekt före lagen. Hon kritiserar den feminism som bl.a. genom den lacanska psykoanalysen eller genom könsrollsteorin talar om ”roller” eller ”masker” som något som utspelas av några som tidigare har haft en verklig eller stabil subjektivitet. Butler menar på att kön är framskapat, framfört (performative), vilket då inte innebär att det finns något sant och äkta under de akter och de kroppsliga handlingar som framspelar könet. Hon menar att dessa teoriers utmynna i en obligatorisk heterosexualitet, oavsiktligen alltid kommer fram till märkliga teorier kring homosexualitetens existens. Är den ett misslyckande i kulturation eller överhöjt lyckande bortom kulturen? Problemet finns i sökandet efter det ”äkta”, det ”tidigare”. All genealogi och grävande i försubjekt, vad som är den ultimata orsakskällan är dömt att misslyckas. Före varje förståelse av könet finns en diskurs, ett tal som bestämmer vad könet är. Det innebär också för människan att ständigt spela upp könet, och att kön inte är någon essens som väntar att komma till ytan. Könet spelas upp i varje praktik, i varje handling och måste hela tiden göras på nytt. Det är inte en enskild insocialisering, utan flera (Butler 1990: 16). Men är därför också enbart imitationer, och i slutändan därmed även inget annat än en imitation på en imitation där inget ”äkta kön” ligger till grund. Subjektet får mening i sin relation till andra.

För Butler är det också den heterosexuella matrisen som ger mening åt könet, det är den heterosexuella kroppen som förtydligar den bipolära världen. När ”könsroller” inkodas i det homosexuella förhållanden såsom ”butch” och ”femme” kan det visserligen ses som en påverkan av de könsrollsmönster som finns utanför. Men å andra sidan kan det lika mycket vara ett upphävande av det biologiska könet som absolut och bestämmande av det manliga och det kvinnliga. Det blir en avnaturalisering av biologin, när könet inte är anatomiskt/biologiskt i dessa sammanhang.

I den obligatoriska heterosexuella matrisen finns en koppling mellan biologiskt kön (sex)- genus socialt kön (gender) - begär. Där begäret alltid är mot det motsatta könet. Och där alltid könet ger genuset som ger begäret. För Connell (1996) är den kroppsliga upplevelsen central i vårt tal om genus, framförallt i fråga om manlighet. Oförmåga blir en kris i fråga om genusidentitet. När musklerna inte agerar som den tänkta manligheten uppfattas det som oförmåga, en prestationsförlust. Det blir en oförmåga i att vara man.

Men det behöver inte innebära att det finns ett ursprungligt verkligt kön. För Butler är lagen allt. Lagen skapar därmed både heterosexualitet, homosexualitet, och bisexualitet. Problemet med att se ett biologiskt kön som omformas till genus är att det då krävs att den som berättar *vet* vad som är *före* och *efter* lagen. Men allt tal om vad som existerar *före* lagen har bara till syfte att tjäna det som är efter (Butler 1990:74). Detta hänger ihop med positivismens vilja att söka de kausala sambanden, dra upp de stora linjerna. Även pedagogen Qvarsell (1999) är kritisk mot detta utifrån barnperspektiv. Nämligen tänkandet i stadier och fokusering på barns oförmåga är problematiskt anser hon. Och här hävdar hon även problemet med de utvecklingsstadier som kan finnas hos Vygotskij (Qvarsell 1999). Dessa fasta utvecklingsstadier låser förståelsen för barnens perspektiv över världen så som den verkligen framträder för dem. Att inta barnperspektivet innebär också en viss typ av förutsättningslöshet, jag kan alltså inte mena att folk verkligen blir heterosexuella på grund av en heterosexuell kultur. Kulturen och den kulturella strukturen blir det, kraven och viljan att ingå i strukturen blir heterosexuell. Men för varje enskild individ är sexualiteten betydligt mer komplicerad process än så. I ett perspektiv bortom barnet blir det vad som sker idag det som är viktigt, och pedagogiken där kan lätt hamna i en ”det skall ingripas i tid”(Ibid 1999:16). Minnet av barndomen är något som har en mindre av dåtid än hos äldre (Westergren 1999). I ett linjärt tänkande, i västerländska kulturen, gör man då ofta barndomen som orsak till ens egen identitet för nuet. De stora minnena från barndomen ses som en så avgörande del av ens karaktär med följd av självbiografier fyllda av lyckliga barndomsminnen som leder till lyckligt liv som vuxen. Eller olycklig barndom med lycklig vuxenhet, lycklig barndom med olycklig vuxenhet etcetera. Alltid med kausala direkta orsakssammanhang (Ibid:137).

3.1.7 Metoden

Att göra sitt metodavsnitt i en diskursanalys handlar ytterst om, som jag tidigare beskrivet, att göra sin analys genomskinlig. Inför läsningen av böckerna har jag plockat fram ett par teman som jag undersökt närmare. Under arbetets gång har vissa frågor förändrats, vilket jag inte visar på här. Arbetet är en lång process och vad jag delger är bara slutresultatet.

a) kropparna

I den obligatoriska heterosexuella matrisen är kroppen viktig. Den är anatomisk specifik där vissa delar av kroppen framträder som viktiga. Hur ser det ut i barnlitteratur där barndomen så tydligt talar mot det anatomiska, och är icke-könsliga eller ofärdiga. (Bergenheim 1994:33ff). Bergenheim (1994) frågar om inte intresset från experter kring barns sexualitet leder till att barndomsbegreppet håller på att suddas ut. Min fråga blir att om det i barnböcker inte existerar ett sexualitetsbegrepp mer än i den ”platoniska” par-relationen. Hur påvisas då

manligt och kvinnligt? Alltså: hur beskrivs manliga och kvinnliga kroppar? Något som direkt relaterar till mitt syfte, kan man vara kön och barn samtidigt?

b) Begär och praktiker

På vilket sätt sätts begäret igång, och hur praktiseras kärlek och heterosexualitet i barnböcker? Hur ser kärleksrelationen ut? Hur talas det om kärleken? I den av Butler (1990) talade heterosexuella matrisen, hur ingår flickan/pojken i det sammanhanget. Hur får könet "mening" i en sådan matris? Eller får den inte en mening där för barn? Liksom den tidigare frågeställningen om kroppar handlar det ytterst om att se de två diskursernas möte - upphör barnet vara barn i ett könssammanhang? Eller är det möjligt i beskrivning att fortfarande ha kvar den barn-diskursen? Hur talar dessa två diskurser till varandra?

d) Förhållande till omvärld

Vilka hinder anses kärleken stöta på? Eller vilka hjälper kärleken framåt? På vilket sätt upprätthålls den obligatoriska heterosexualiteten som en ständigt närvarande och stark kraft? Även här blir Butler relevant i analysen, där kön får mening i sin bipolära matris. Är det i relation till vuxenvärlden som kärleken beskrivs? Eller kanske enbart i relation till sig själv?

e) Förhållande till framtid

Vilka framtidsaspekter finns där? Är barnet i beskrivning bara ofärdiga vuxna där kärleken ses som en primitiv aspekt inför vad som komma skall? Min hypotes är att det inte är så. Den heterosexuella kärleksrelationen mellan barn har sina egna regler och uppsättningar, och mycket lite finns antagligen att finna kring framtidsfunderingar. Men på vilket sätt blir kärleksrelationen en slutgiltig brytpunkt mot vuxenvärlden? I min studie av böcker för just dessa barn befinner jag mig ibland på djupt vatten. Jag har medvetet valt bort de böcker för ungdomar i tonåren då det ofta ses som just en sådan brytpunkt framförallt inom detta område.

Detta är alltså inte frågor i forskningssyfte, utan riktlinjer i vad som fokuserats på när jag läser böckerna. Framläggandet av denna metodiska verktygslåda har inte varit självklar utan också arbetats fram i samband med läsning av materialet. Den kvalitativa relationen till materialet och till frågorna blir lätt sökande, induktiv och frågande. Ett måste att anpassa sin analys efter det man undersöker. (Foucault 1972:74f)

Vad innebär det då att bli vuxen och vad innebär det absoluta parförhållandet när det rör sig om en sådan skyddad grupp som barnen. Som inte ses som fullgoda kvinnor och män? På vilket sätt böckerna blir uppfostrare är något som jag inte direkt kan besvara i min uppsats utan bara ge fingervisningar om. Men en kunskap om dess innehåll, en avnaturalisering av dess innehåll och pekandet på det kulturliga ser jag som uppgiften i uppsatsen och metoden.

3.2 Teoretisk bakgrund

För urval av teoretisk litteratur står detta närmare beskrivet i kapitlet *2.1 Disposition*

3.2.1 Barns begär

För barns ”begär” till motsatta könet finns det lite forskat inom det sociokulturella fältet. Renold (2000) gör, som berörts tidigare i uppsatsen, en analys kring frågan. Med Butler som utgångspunkt vill Renold visa hur obligatorisk heterosexualitet finns med som en viktig del i skapandet av sin genusidentitet. Hon gör en kvalitativ studie, av vad som är ”överflödigt” material från en mer övergripande studie kring genus i primary school² i England. Det är en samling observationer och gruppdiskussioner/intervjuer med barnen som skapar materialet från vilken hon sammanställer en bild över diskurser och hur barn förhåller sig till heterosexualitet och sin egen könsidentifikation

Genom en obligatorisk heterosexualitet, menar Renold att man lever ut genuskategorierna ”pojke” och ”flicka”. Det är alltså från poststrukturalistiska teorier som Renold har sin utgångspunkt och mer specifikt utifrån Butlers tes om genus som allt, vill säga icke-separerad från biologiskt kön eller sexualitet identifikation. Hon motsätter sig tanken på heterosexualitet i primary school är någon slags initial till ”vuxenlivet” utan hur heterosexuella praktiker finns med långt ner i åldrarna. Det dumpas och barn blir ihop etcetera redan i 6-års ålder. Tidigare forskning kring heterosexualitet och kärlek har framförallt gjorts bland äldre ungdomsgrupper, så kallade young adults. Flickor beskrivs investera i sina kroppar som heterosexuella objekt. De är noga med att inte vara ”för feta” eller ”för smala”.

Renold talar om vikten av det man läser, och identifierar sig med. Men för de unga flickorna i undersökningen är det främst från tidningar som *Shout*, *Sugar* och *Just 17*. Men också olika diskurser verkar. För flickorna kan investeringar i sina kroppar som ”sexuella objekt” vara ett motstånd. Det finns nämligen en bestämd syn från vuxenvärlden om det ”oskyldiga barnet” och Renold pekar på hur lärarna därför kan reagera negativt mot denna ”sexualisering” (som jag tidigare nämnt) i begreppen ”tart”.

Men att inte vara ”tart” och ”tarty” är också något närvarande i de unga tjejernas resonering. Det upplevs krav på att vara tillräckligt ”tarty” för att få uppmärksamhet från killarna. Det var viktigt för tjejerna att ha en pojkvän, eller att åtminstone vara kär i någon. Hos killarna finns en maskulinitet tydligare inblandad. För att försvara sitt maskulina revir blir en heterosexualitet viktig. Det innebär inte alltid ett trånande efter tjejerna - men ofta ett starkt sexualiserat språk. Heterosexualitet är inte heller det enda som försvarar det maskulina reviret - även andra saker såsom sport kan ha en stark betydelse för maskulinitet. Killar som inte investerar i sin maskulinitet riskerar att kallas

² Engelska primaryschool är barn mellan 5 (terminen efter deras 5årsdag) och 7 år (infant) samt mellan 7 och 11 år (junior). Renold's undersökning är på de äldre barnen i junior primary

”bögar”. ”Queer-bashing”³ blir ett sätt att bemöta hotet från förlorad maskulinitet. Så skapas och upprätthålls heterosexuella praktiker och heterosexuella kroppar.

För Connell (1996) är maskuliniteterna en hierarki. Det existerar en mångfald maskuliniteter ständigt involverade i en kamp om det stora inflytande. Längst upp i hierarkin placerar han den hegemoniska maskuliniteten, vilket till innehåll inte alls är självklar genom tid och rum utan ständigt måste försvara sin position på toppen. Under detta placerar Connell protestmaskuliniteter, marginaliserade maskuliniteter och de maskuliniteter som inte anstränger och skapar vikt för sin maskulinitet utan lever tryggt i deras skugga. Den hegemoniska maskuliniteten säkrar ständigt övertaget mot det feminina som alltid befinner sig under alla andra maskuliniteter. Alltså: ett system av förtryck, inte bara något som enbart riktar sig gentemot kvinnor utan även mot män. Där män som befinner sig långt bort, bryter mot maskulinitetsmönstret (där begäret för det motsatta könet ingår) gärna feminiseras och placeras utanför. Inget som enbart den hegemoniska maskuliniteten gör aktivt, utan även t.ex. protestmaskuliniteten i form av avståndstagande nedåt för att nå den hegemoniska toppen.

I det psykoanalytiska fältet har Bjerrum Nielsen & Rudberg (1991) försökt visa på hur genuskategorier har sitt ursprung i barndomen. De ser det unga flirtandet, fråga chans och parrelationer som exempel på ”stenåldersflirt”, en primitiv flirt mellan könen. En omognare variant av vad som skall komma. Bjerrum Nielsen & Rudberg menar att kärleksrelationen alltid är, eller bör vara heterosexuell och då genom en psykologisk utveckling alla skall gå igenom. Detta är den inom psykoanalysen vanligt förekommande oedipuskomplexet⁴ där Bjerrum Nielsen & Rudberg i ursprunget – förhållandet till modern – inte gör någon skillnad på flickorna och pojkarna, kärleken till modern och viljan att ha henne för sig själv och begäret till henne är universell. Dock löses det på olika sätt beroende på vilket kön de tillhör men med samma resultat. För pojken en längtan efter intimitet, där autonomin redan finns där i form av penis gentemot modern. För flickan autonomi, där intimiteten redan finns där i könsligheten med modern. Längtan tillbaka till den moderliga kärleken leder alltså till heterosexualitet men på så skilda sätt för de olika barnen. Flickorna vill bli räddade och autonoma från modern via en man, medan pojkarna söker trygghet hos en kvinna. Även Walkerdine (1984), inspirerad av Freud och psykoanalysen menar att de alternativa böckerna kring kön inte når fram därför att de inte lyckas nå de djupa fantasierna och begären som finns hos barn. Därför borde de som skriver könsrolls brytande litteratur för barn och ungdomar betänka dessa fantasier, se fantasins lockande kraft, menar Walkerdine.

Men det finns ett problem med den psykoanalytiska utgångspunkten, den klarar inte av den homosexuella mer än som någon i marginalerna, någon som möjligen inte klarat av oedipuskomplexet på ett tillfredställande sätt (jfr Butler 1994). Connell (1996: 25f)

³ ”Queer-bashing” har en svensk översättning som ”knacka bögar” - vill säga slå ner bögar. Tilläggas ska att killarna inte verkligen slår ner bögar, utan talar om att de skulle göra det och att det är bra.

⁴ Oedipuskomplexet är förenklat, enligt psykoanalysen det stadium när unga pojkar (eller här även flickor) vill döda sin far och gifta sig med sin mor. Ett särskilt komplex för flickornas förhållning till sina fäder brukar ibland beskrivas som Elektrakomplexet. Men detta synsätt har alltså inte Bjerrum Nielsen & Rudberg

beskriver det som att psykoanalysen vandrat från uppbyggnad och kritisk samhällsanalys till ett naturaliserande i förhållande. Med Freud och de tidiga psykoanalytikerna (bland annat i Frankfurtskolan) fanns en radikalitet i det att man antog sakers instabila tillstånd.

Butler har hårdare kritik mot den psykoanalys som hävdar kulturens själva uppståndelse som en följd av incesttabu (ex. Freud 1995). Butler frågar sig om man då inte måste se om lagen om homosexualitetstabu som något som ligger före incesttabun (Butler 1990:64). För det vill hon inte ifrågasätta Oidipuskomplexet betydelse idag i väst. Vad Butler motsätter sig är att göra Oidipuskomplexet universellt och till det stora ursprunget. Vad delar av psykoanalysen slutligen hamnar i är en fråga om att göra det kulturella (lagar ovanpå subjektet) för absolut och naturligt (Butler 1990, Connell 1996: 25f). Även att homosexualitet måste bli en omöjlig följd av hur oedipuskomplexet löst sig. Ett olöst trauma. Heterosexualiteten får ett ursprung, en essens som bevaras i subjektet. Mot detta kan man anta Butlers ständiga kroppsliga akter, där heterosexualitet (och därmed kön) ständigt måste reproduceras – utan *ett* ursprung, *en* stor källa som med säkerhet skulle kunna fastställas. Renold (2000) menar att sexualiteten antagligen är svår att nå svar på hos varje individ, men att det finns en heterosexuell struktur i skolan och bland barn nära kopplad till barn. För Butler (1990:72) handlar kritiken om mer än att bara se homosexualitet som någonting bortom lagen (något bortom "oidipuskomplexet"). Lagen och strukturerna skapar båda fenomenen lika mycket, både homosexualitet och heterosexualitet.

Synen på det oskuldsfulla barnet, som jag beskriver under rubriken 3.2.3 *barndomen och begärets historia* är långt ifrån egentligen oskuldsfullt menar Jacksson (1999:135ff). I upprördheten kring tävlingar för barn finns en moralisk indignation som följer på en föreställning om barnet som oskuldsfullt och asexuellt. Det, menar Jacksson, är en stigmatisering av barnen och i sig en del av sexualiserandet av dem. Genom att ständigt hävda deras oskuldsfullhet och oskyldighet så skapar man ett väsen egentligen fullt av sexualiserat tal. Hon argumenterar för att märka maktaspekten i dessa tävlingar. Den underordning barn har och den utsatthet barn lever i och det tryck de har att leva upp till sina föräldrars och sin omgivningns förväntningar.

Jackson menar att denna heterosexualisering, framförallt för unga flickor, har stigit nedåt i åldrarna. Feminisering innebär också att klä sig och bete sig för att attrahera det motsatta könet. Även om det finns manlig objektifiering, i det att även mannen skall agera attraktivt, är det främst kvinnan som skall vara vacker. Jackson tittar även hon (liksom Renold 2000) på de tidningar som barn läser. Även om de riktar sig mot barn av högre åldrar så är det framförallt yngre som läser. Tidningarna menar hon, riktar sig främst mot kvinnor och lär dem möta den manliga sexualiteten som något redan existerande. Homosexualitet marginaliseras och placeras nästan enbart i problemspalterna. Där besvaras frågor kring ämnet med tolkningen att det visserligen är OK att vara homosexuell, men att frågeställaren nog ändå inte skall oroa sig och är "normal" – i meningen heterosexuell.

3.2.2 Barnet och böckerna

Diekman & Murnen (2004) tar med utgångspunkt kring könsrollsteorier, upp frågan om barnböckerna bibehåller könsrollerna. Inom psykologin, menar de, har det tidigare visat hur stark övertygande effekt det skrivna ordet har för vuxna - och argumenterar vilken

ännu större effekt de i sådana fall har på barn. Diekman & Murnan låter andra sätta betyg för grad av alternativa könsroller i ett par barnböcker. Därigenom visar de att även i de på förhand definierade icke-sexistiska barnböckerna fortfarande ofta har stereotypa könsroller för män. Det är enbart kvinnorna som förändrar sig till det starkare, det är kvinnans könsroll som ifrågasätts och förstärks medan männen behåller sin.

Barnlitteratur handlar inte bara om vilka roller som barn verkligen har utan hur det kan uppfattas ur barns synvinkel. Jag har redan i metodavsnittet som kortast redogjort för Möhl & Schack (1980) menar att barnböckerna kan missa "sitt mål", genom att barn inte kan ta tillvara och kunna förstå det språk som används i böckerna. Möhl & Schack tar med hjälp av teorier kring barns kognitiva förmåga upp frågan om hur man språkligt kan nå barn i olika åldrar. Detta genom att diskutera ordförrådets utveckling i olika åldrar, och möjligheter att tänka abstrakt. En fråga om de alternativa böckernas misslyckandes tas också upp här, de marxistiska böckerna missar ofta på grund av att barn identifierar sig med fel protagonist och upprör sig på fel ställen (Möhl & Schack 1980:17).

Samma problematik med identifikation menar Davies (2003) finns i hennes studie över hur pojkar och flickor producerat kön. Barn förstår inte barnböckernas innehåll så som är tänkt av deras författare. Davies menar att den bipolära uppdelningen av kön är så genomslående i samhället att barnböcker som beskriver "alternativa könsroller" bara förstås av barn som berättelser som går fel. Ofta inringar böckerna redan vilket kön barnet har och då kan det kollidera med de uppfattningar och de koder barnet redan sätter kring könet. Att vara kön, menar Davies och tar stöd hos Butler, är inte att vara kön en gång, utan är en ständig strid. Barnet måste klä sitt kön om och om igen, i varje handling, i varje agerande – varje framställning. Kön får man i kamp, ständigt med risk att vara fel. Även så har maskuliniteten en framträdande roll, något som alla måste förhålla sig till. Att de som inte tillhör den hegemoniska maskuliniteten riskerar att hamna i offerställning. Böckerna och litteratur agerar inte i ett vakuum, och ibland kolliderar de olika berättelser från den självförverkligande borgerliga kulturen och den bipolära könskultur som finns. Yeoman (2004) menar dock att det fortfarande inte är omöjligt att kunna göra en kritisk läsning, och har gjort sådana försök. Anledningen till de mer lyckade resultaten i Yeomans undersökning kan, menar hon, härleda sig tillbaka till de äldre barn som faktiskt ingår i hennes undersökning jämfört med bl.a. Davies. Där Davies (2003) främst forskat kring lägre ålder på lekskolenivå har Yeoman sina resultat från barn från äldre åldersgrupper. Men även Yeoman visar på, att trots det sätt som de alternativa sagorna lästes på och som fick barnen att ifrågasätta stereotyper, var den hegemoniska kulturen ändå just hegemonisk. Disneyfigurernas etniska tillhörighet fanns även bland barn som menade att vackert var det samma som blont hår. Och den bipolära verkligheten behålls ändå, i det ständiga talet om män och kvinnor

3.2.3 Barndomens och begärets historia

Barndomsgreppet är något som inte alltid sett likadant ut. Aries (1982) menar att barndomen började uppträda som ett från vuxenvärlden väsensskilt fenomen först kring 1500-talet. Tidigare hade barn inte självklart setts som en speciell period, ofta som små vuxna. Då bars kläder ej uppdelade efter ålder utan så mycket viktigare efter tillhörande av samhällsklass (Aries 1982:66). Det fanns ett intresse för människors åldrar, men ofta

tätt förknippat med den tidens vilja att ha ett holistiskt perspektiv, där åldrarna följer synen på kosmos. Då – de sju planeterna – också representerar de sju åldrarna (Ibid:31ff). Så fanns alltså både ett överflöd av begrepp för ”barndom” – liksom emellanåt avsaknad av den i modern mening. Efter detta tar de högre klasserna upp och skapar ett barndomsbegrepp. Kläderna anpassas till barn, till en början gäller det framförallt den unga pojken. Hans kläder feminiseras, klädesdräkten skiljer ut honom från de äldre och genom klädesplagg visas hans tillhörighet i ålderskategorier mer än enbart den samhällsklass han tillhör (Ibid: 66ff). På samma sätt får lekarna, från att inte varit monopoliserat av barn, eller ens dominerat av dem – komma att totalt tillhöra dem. Dem och ”bondtölparnas”(Ibid: 115). Leksakerna skall till exempel inte tidigare ses som något enbart tillhörande barn, dockorna var inte bara deras utan även ”trollkarlarnas och häxornas”. Maskeraden var också något som ofta utlevdes och lektes av alla men som på senare tid alltmer koncentrerats på en lek som tillhör barndomstiden. Aries beskriver det som två barndomsbegrepp: den som växer fram i familjen med starkare känslomässiga band samt den som växer fram hos pedagoger och i klostren med moralisk oro. Barnet avskiljs också från sexualiteten och görs oskuldsfull och här uppträder pedagogikens dubbla roll - bevarandet och uppfostrandet. Bevarandet av det oskuldsfulla barnet men uppfostrandet av dess okunskap och oförnuft.

För Foucault (2002) är det västerländska samhället ett ytterst sexualiserat samhälle. Han vänder sig direkt emot Reich och hans teorier om ”könets frigörelse” för de förtryckta klasserna. Sexualiteten har tvärtom inte främst i början ens riktat sig mot arbetarklassen utan mot borgarklassen själva. Det var borgarens barn och ungdomar, deras kropp som skulle disciplineras. Det var barnen inom det borgerliga samhället som skulle studeras, undersökas och beskrivas. Det västerländska samhället saknade inte tal om sexualiteten. Må så vara att den inte förekom mellan alla parter, men den förekom. Under 1800-talet var den rent av genomgående viktigast inom pedagogiken, läkekonsten och psykologin. Könet skulle avkrävas sanningen, för det borgerliga samhället blev könet - sexualiteten – livet det viktigaste maktmedlet. Eller snarare makten själv.

Foucault stället upp två typer av samhällen, den ena formulerar en *ars erotica*, en mästarsens vetande om sexualitet vilket är hemligheten. Något som nås genom mästarsens lärande till de andra, genom initiationsstadier. Den delar med sig av erfarenheter, söker upplevelsen och har inga absoluta lagar om det förbjudna och det tillåtna. Det hemliga beror inte på det skamliga i det (eller ej heller det absoluta tabut). Sexualiteten skulle upplevas samverka med kropp och själ, och inte i absolut nyttighetsbeskrivning. Istället utifrån vad man skulle kunna få ut av det. Njutningarna är till för sig själva. Det västerländska samhället tillhör det andra, vilket han menar är unikt: *scientia sexualis*. Inom *scientia sexualis*, vilket skall ha börjat med biktandet till prästerna, är bekännelsen central. Varje del, varje skrå av könet skall bekännas som om den innehöll sanningen om människan – varje bit skall plockas fram utvärderas och bestämmas. Och det skall göras med ett högtidligt allvar, könet och sexualiteten är allvarsamma saker. *Scientia sexualis* innebär även den en maktförskjutning, från talaren till lyssnaren. Varje människa skall medvetandegöra sitt kön, fylla sig med en identitet baserad på den. Foucault menar att sexualiteten under 1800-talet därmed även perverterades, delades upp i flera underkategorier och inringades. Så började man bland annat bry sig om och problematisera barnet som en sexuell varelse. En där anatomiskt könet fanns där men ännu inte färdigt. Ett 1800-tal (och även efter det) fyllt av regler och varningar kring onanin (ibid 77ff). *Scientia sexualis* söker Foucault i den kristna bekännelsen men som i

det moderna samhället alltmer omvandlats och blivit allmänt, existerar i hela kulturen. Den tar sig ut ur biktstolen, förknippad med botgöring och rättfärdighet in till vetandet och sanningssökandet.

Men det innebär inte att *ars erotica* är frånvarande i det moderna västerländska samhället. *Scientia sexualis* kan mycket väl agera *ars erotica*, trots dess vilja till anständighet, sökande efter sanningen i könet. Den kan ha skapat en mångfald av hemligheter, en mångfald av *ars erotica* i samhället. *Scientia sexualis* har knappast dövat sexualiteten, tvärtom har njutningarna snarare mångfaldigats (eller i alla fall sökandet efter sanningen och talet om njutningarnas olika existens) lyfts upp.

Även om nu talet om sexualiteten kanske inte tycktes förekomma, ja rentav vara förtryckt, mellan den vuxna och barnet skall detta inte ses som att könet och talet om det var förtryckt. Tvärtom har den varit väl medvetet närvarande hos pedagogerna, arkitekterna och läkarna. Hela tiden är sexuella umgängen något som måste undvikas, och det masturberande barnet hindras. Dörrar skall tas bort, sovsalar skall vara upplysta, barnen skall vara under ständig uppsikt. Detta för att förhindra en för tidigt ”väckt” sexualitet. Det är en inringning av barnets kön, en *pedagogisering* som Foucault kallar det (ibid:113). Barnet befinner sig ständigt på gränslinjen mellan den sexuella vuxna och den oskuldsfulla. I *scientia sexualis* blir därför barnets sexualitet ett ständigt föremål för bekymmer.

För att återgå till historien om barndomen och begäret visar Bergenheim(1994) på psykoanalysens ökade inflytandet. Men där Bergenheim (1994) i sin skildring främst fokuserar på sexualradikalernas inflytande från psykoanalysen visar Lennerhed (1994) även på hur Keynes stora undersökningar kring sexuallivet i USA som fick genomslag i den svenska debatten. Detta genom de olika tidsramar Bergenheim och Lennerhed rör sig inom. Bergenheims idéhistoriska avhandling sträcker sig mellan 1930-60 medan Lennerhed rör sig främst under 1960 och 70 –talet.⁵ Med Freud, menar Bergenheim, fick barnen en sexualitet och det i olika faser, alla kopplade till njutning. Det skiftades från att se onani som något som var farligt, och omformades till något som även sågs som viktigt att göra. Under den tidsperiod Bergenheims idéhistoriska avhandling sträcker sig menar hon finns två olika sätt att se på barn. Dels den ”gamla”, den som oroades över onanin och den nya som menade sig vilja frigöra densamma. Dess grund finns inom psykoanalysen med sublimeringsteorin som stark drivkraft. För att återgå till denna uppsats inledning kan man antagligen se hur Vygotskij själv levde under starka influenser från denna inriktning. Sublimeringsprincipen går i korthet ut på att sexualdriften är ursprunget till allt handlande. All kulturell, civiliserad verksamhet anses direkt följa på en undertryckt sexualdrift, där denna kraft riktas på kulturellt skapande (Freud 1995). Genom hela den process av undertryckta och otillfredsställda sexualbehov som skall känneteckna mänsklig verksamhet dyker sedan alla de psykologiska neuroserna upp.

Bland sexualradikalerna finns t.ex. Reich som snarare upphäver sublimeringsprocessen som något positivt kulturskapande som istället något negativt förtryckande. Människor hålls i schack med hjälp av en borgerlig sexualmoral vilka skapar den undertryckta vuxna (Reich 1972, Bergenheim 1994: 94). I Sverige låter Bergenheim dessa två systemen, det gamla sexual”undertryckande” och det sexualradikala, exemplifieras med

⁵ Keynes undersökningar gjordes under 1950-talet

en studie av två barnhem. Det sexualradika med Gustav "Skå-Gustav" Jonsson barnhem i Skå.

Men det vore fel att påstå att sexualradikalerna (framförallt de tidiga såsom Reich) egentligen ville mångfaldiga njutningarna och avpatologisera till exempel homosexualitet. Snarare kan det vara precis tvärtom. Hos en del sexualradikalerna fanns en naturlighetsdyrkan, ett sant begär och en äkthet under den deprivering som uppstått i det borgerliga samhället. Lennerhed (1994) visar på hur starka progressiva krafter också verkade direkt emot en liberalisering kring lagarna om homosexualitet. Ture Nerman vände sig mot den sänkning av åldern i lagen som gjordes för samtycke vad gäller homosexuella handlingar. Likaledes engagerade sig den radikala syndikalistiska tidningen *Arbetaren* (Lennerhed 1994: 78ff) starkt i den så kallade Kejneaffären⁶ och varnade för homosexualitetens farlighet, homosexuellt frimureri och framförallt hur homosexuella förförde ungdomen. Bildandet av riksförbundet för svenska mödrar engagerade sig i just denna fråga: att rädda undan barnen från vad som kallades det "homosexuella träsket" (Ibid).⁷ Reich (1972) menade att homosexualitet var något onaturligt, en kapitalismens sjukdom som omöjligen kunde finnas i de mer naturliga jordnära samhällen. Den naturliga sunda utvecklingen, menar han, leder till en heterosexualitet medan homosexualitet är en neuros grundad på besvikelser i barndomen:

"Sålunda kan pojkar lätt bli homosexuella efter att ha upplevt alltför många kärleksbesvikelser hos en hård sträng moder. På samma sätt blir flickor lätt homosexuella om de upplever för många besvikelser hos sin fader. Sådana barn vänder lätt ryggen åt det andra könet och riktar sig till sitt eget i sexuellt avseende. (...) homosexualitet är alltså avvikande former av den sexuella utvecklingen. Det är en sjukdom när individen lider av den, vilket nästan alltid är fallet. Många homosexuella är (...) även i övrigt psykiskt och sexuellt störda, dvs. neurotiska" (Reich 1972:73)

Denna typ av analys kring den obligatoriska heterosexualitetens uppkomst kan alltså tyckas nära den som finns även hos mer moderna psykoanalytiska teoretiker som Bjerrum Nielsen & Rudberg⁸ (1991) även om dessa två inte nämner existensen av homosexualitet som alternativ.

Det skedde alltså en viss förändring i synen på barn och också ett skapande av barndomsbegrepp i sig. Men med barndomsbegreppets mer eller mindre seger märks också alla de orosmoln och problem som sysselsatte pedagoger, psykologer och vetenskapsmän.

⁶ En historia också kopplad till den mer kända Hajbyaffären där Moberg hade en stark roll och som spelade upp sig i Svensk press under 50-talet. Fallen fick av *Arbetaren* betäckningen "rättsröta".

⁷ Tilläggas bör att detta inte gäller alla sexualradikaler. Enligt Lennerhed nekades exempelvis RFSU's grundare och mångårig skribent i tidningen *Arbetaren* att få in en artikel i just denna tidning under det pågående skrivandet om Kejne-affären. (Lennerhed 1994:81)

⁸ Bjerrum Nielsen & Rudbergs bok ingick 2004 i kursen *Genuspsykologi* på Lunds Universitet och säljs därmed också som studentlitteratur.

4 Texterna

Barnböckerna kommer inte behandlas separat utan under teman som följer min analysmetod presenterad i metodavsnittet. Därför följer här en kort presentation av de barnböcker som ingår i analysen. Barnböckerna följer ofta liknande mönster, när de avviker kommer det tas upp och beskrivas.

Många av böckerna innehåller bilder, men det är aldrig framträdande och tar aldrig mycket utrymme från texten. Därför kommer jag inte att genomföra någon bildanalys eller beröra dessa. Analysens kapitelindelning följer inte den exakta metodiken jag presenterade i metodavsnittet. Dock har den varit ledande i väljandet av stoff till analysen, problemet med en exakt uppdelning vore att mycket av de olika delarna direkt berör varandra. Så har jag haft svårt att skilja kroppar och kroppsliga praktiker åt (och även snart funnit dem oerhört könsbestämda) samt begäret och förhållandet till omvärld. Som jag visar i kapitlet ”barns begär” så berör det också direkt de hinder som kärleken anses kunna stöta på. De fall där jag direkt citerar barnboken finns sidhänvisning med.

4.1 Presentation av barnböckerna

Madonna Svensson av Anna-Karin Eurelius handlar om Jasmin Svensson som bor tillsammans med sin mamma som är skild, och hennes funderingar och tankar kring relationer och kärlek. Själv är hon väldigt kär i ”Rambo” (Martin) som går i hennes klass. Ulf Starks bok *Guldhjärtat* har även där skilda föräldrar. Här koncentreras bokens handling tydligare på Ludvigs kärlek till flickan med guldhjärtetsmycket. *Elin och Erik* har Elin som huvudperson. Hon är först utstött och anser sig fel, men som sedan förälskar sig och blir ihop med Erik. Boken är mer ”barnslig” i det att Elin ständigt skapar egna regler för hur det här med förhållandet verkligen skall fungera och vara.

Ur bokserien av Måns Garthen (som även funnits som serieform i bl.a. *kamratposten* och senare även har filmatiserat) Eva & Adam analyseras boken *Eva & Adam, att vara eller att inte vara ihop*. Huvudpersonerna här är både Eva och Adam och boken växlar mellan deras olika perspektiv. Den handlar mindre om kärleken inför att bli ihop och handlar mer om själva parförhållandet. En annan bokserie, i sin form antagligen tänkt för något yngre läsare, har jag valt *Flickan jag älskar heter Milena, För alltid Milena och Aldrig mer Milena?* Av Per Nilsson. Böckerna börjar med Davids förälskelse i Milena och hans försök att få bli ihop med henne och fortsätter i de andra böckerna med kärlekskomplikationer.

Slutligen boken *Agnes och kärleken* av Bo R Holmberg som koncentrerar sig på Agnes och hennes tankar om kärleken. Agnes kärlek till Douglas, som hon är ihop med, är ett av många sidoteman kring Agnes funderingar om kärlek. Hennes mamma har dött i en tidigare bok (på vilken *Agnes och kärleken* är en fristående fortsättning). I boken figurerar hennes pappas avsaknad av kärlek, och hennes bror har förhållande och gör slut med sin flickvän.

4.2 Kropparna

Hur beskrivs då kropparna? Vilka delar av kropparna beskrivs som de attraktiva, vad är det som gör dem kvinnliga respektive manliga? I de böcker jag analyserat framträder en betydligt mer kroppslig passiv flicka och en mer aktiv handlingsinriktad pojke.

Kärleken till flickorna beskrivs från de manliga huvudpersonernas perspektiv ofta i ansiktsformer. I *flickan jag älskar heter Milena* beskrivs hennes ögon som ”två svarta solar” och hon är ”mjuk som ett litet djur” och har ”hår som gnistrande vattenfall”. Det är dock inte alltid de kvinnliga *huvudpersonernas* kroppar som beskrivs som de mest kvinnliga eller de som främst lockar fram begäret hos männen. I *Elin och Erik* tycker Elin att hon är ful:

”Hon är ganska kort och fulast i klassen, tycker hon själv. Egentligen är hon rätt söt, fast det är det nog ingen annan som tycker tror hon.” (11)

Och den som är vackrast i klassen är Elisabet, ”hon har långt mörkt hår och alla killarna vill vara med henne” (12). Här relateras alltså utseendet direkt till begäret hos pojkarna. Elin beskrivs vidare som väldigt söt också då till ansiktet med ”ganska stora blå ögon”(13). Liknande finner man i *Madonna Svensson* där Jasmin är kär i ”Rambo” som dock är kär i Beatrice, tror huvudpersonen Jasmin. I valet av Lucia får Beatrice de flesta rösterna medan Jasmin får en röst. Denna röst visar sig sedan vara från Rambo och kärleken är lyckligt besvarad. Alltså någon form av skönhetsstävlingar, där söthet finns för det manliga begäret till den. Ludvig i *Guldhjärtat* är först förtvivlad då han inte minns hur flickan han är kär i ser ut. Men så uppmärksammar han henne och kommer ihåg hennes utseende. ”Näsan är böjd. Ögonen är grå och blå. Och hon rör sig smidigt som en häst när hon springer sin väg över gruset”.(43) I *Guldhjärtat* finns alltså en större form av aktiva handlingar med kroppen som väcker begäret hos Ludvig. Det innebär fortfarande att egenskaperna kan tyckas kvinnliga och mjuka, ingen av kvinnorna beskrivs som ”hårda”. Det är mjuka och smidiga.

Hur är då kvinnornas begär? Hur beskrivs den i böckerna? I *Eva och Adam, att vara eller inte vara ihop* beskrivs Adam som ”snygg o gullig” (25). I *Elin och Erik* kan man se hur Erik, i skarp kontrast till hur Elin presenteras inte görs i lika passiva termer. Elin är visserligen duktig på att springa men blir inte framträdande i det begär Erik sedan skall få för Elin. Erik beskrivs bara som ”kortklippt hår, randig skjorta, jeans och gymnastikskor” (15) samt har ”stora tänder som gnistrar vitt när han skrattar ... inte så lång, men ... ganska stark.” Erik vinner inträde och acceptans i klassen genom ett slagsmål mot Jesper, klassens största kille varpå ingen fortsätter reta honom efter det. I *Agnes och kärleken* har Douglas, den Agnes är ihop med, en ganska liten roll i boken. Den berör främst andra delar av kärleken och Douglas beskrivs bara, även han, genom klädesplaggen och inte mycket mer.

4.2.1 Den farliga kroppen

Men kropparna är inte bara vackra och tilltalande, under finns en hotande sexualitet som förstör relationerna. Här antagligen direkt relaterat till att de är barn. I *Eva och Adam* försöker Adam ständigt ignorera mot sina manliga vänners sexualisering av Eva och hans förhållande:

”-WOW! Ropar Jonte. TA HENNE PÅ PATTARNA ADAM!
Eva går fram till Adam.

-Hej, säger hon.
-Hej, säger Adam.
Men någon kram blir det inte.
Inte nu.
Inte idag.” (16)

I *Aldrig mera Milena?* dyker sexualiteten upp som ett stort hot:

”- Ni var ute och gick med din hund, va? fortsatte Fredrik.
Jag nickade igen. (...)
- Ni gör det varje dag va? Du och Milena?
- Mm, sa jag. Nästan varje dag.
Just då kom Filip förbi. Filip går i sexan och är en av Fredriks idoler.(...)
- Visst sa du det, David, att du och Milena gör det varje dag? sa Fredrik och såg på mig med ivriga ögon. (...)
- Mm. Nästan varje dag, mumlade jag och vände mig om för att gå därifrån.
- Varje dag? flinade Filip bakom mig.
- Du hörde det själv, flinade Fredrik. David sa det. Han och Milena gör det varje dag. De gör DET varje dag” (15f)

Efter den incidenten dyker sedan inte Milena upp i skolan på flera dagar i boken *Aldrig mera Milena*. Milena själv är märkligt frånvarande i alla Nilssons böcker, hon säger inte mycket. Finns knappt aktivt handlande utan bara finns där för Davids kärlek till henne. Istället är det Milenas kompisar samt hennes bror som talar om för David att något är fel.

”Men Eldin [Milenas bror] bara skakade på huvudet och tog tag i min arm.
(...)
- Milena säger att du sagt... snuskiga saker. Är det sant?” (38).

Även i boken *Madonna Svensson* finns en sådant litet stycke. Den handlar ganska lite om Jasmins kärlekstankar och istället visar den sig genom en vad hon anser pinsam situation med hennes mor när de ser på TV-charader där någon försöker beskriva ”fåravelns betydelse för sexuallivet” (43ff). Det avslutas med att de gemensamt ändå skrattar åt det hela. För Elin i *Elin och Erik* är själva kärleken i sig ett bekymmer först. Elin har i sin dagbok skrivit ”Erik I love you och sånt på nästan varenda sida” (17). När storebrodern får tag på boken vill Elin absolut inte kännas vid det.

”Det var en tjej i klassen som tog den när jag var på toa och som kluddrade den full. Det kan väl inte jag hjälpa.”(17).

Liksom i *Eva och Adam* finns även i *Elin och Erik* ignoransen mot de för långt gående kommentarerna.

Förövrigt är böckerna i stort befriade från denna sexualitet, den är farligt närvarande men motas bort genom att hävdas på detta sätt inte tillhöra barndomen.

Möjligen lite mindre problematiskt är den i böckerna *Agnes och kärleken* där Agnes bara filosoferar över detta rent förbigående, men ändå avgränsad till vuxenvärlden.

”Hon tog sats och sedan sa hon:
- Knulla.
Mirjam gjorde en grimas. (...)
- Alla vuxna gör det, sa Mirjam (...)
En dag kanske hon [Agnes] och Douglas också ska göra det.”(38f)

Där finns ingen direkt konflikt i *Agnes och kärleken* alltså. Den visar på en enkel tydlig linje om detta är något som tillhör det senare vilket jag kommer se närmare på under ”förhållande till framtid”.

4.3 Begäret

Så hur beskrivs då ett barns begär? Vad är det för känslor och hur sätter känslorna igång? Jag har redan visat på de kroppsliga yttre som finns där, skapandes begär för personen. Där pekade jag på Milenas ögon, de ”svarta solarna”, de långa håren och de mjuka smidiga rörelserna hos kvinnorna, eller styrkan och snyggheten hos killarna. Men samtidigt som begäret alltså avkrävs asexualitet (förutom i Agnes fall, en möjlig framtida). Vad som är intressant i just kring frågan om begäret är också vem begäret är tänkt att rikta sig till och varför.⁹ Dock, som jag redan i metodavsnittet påpekade är alla böcker absolut heterosexuella i den meningen att barnets eget begär alltid tycks riktat mot det andra könet. I den bipolära verklighet för kön som finns i barnboksvärlden finns bara en riktning och det är mot det motsatta könet. Elin är kär i Erik, Agnes är kär i Douglas, Eva i Adam (och Adam i Eva), David i Milena och Jasmin i Martin. Någon övrig kontakt med det andra könet än via kärleksförhållande tycks knappt existera i böckerna. Tjejerna håller sig för sig själva, liksom killarna för sig själva. I böckerna om Milena, är det tjejerna som ställer upp och försvarar Milena när något går fel. De enda gångerna David talar med dem är som mellanpart i att nå Milena. Kvinnorna står för sig själva i grupp och killarna är utanför. Kontakten mellan dem uppstår genom möjlighet till kärleksaffär däremellan. För att imponera på Milena försöker David i *Flickan jag älskar heter Milena* fånga hennes uppmärksamhet genom att få henne att skratta. Han tar på kläderna bakochfram och går bort till tjejgruppen som står samlad i en klunga.

”Jag skulle ställa mig nära tjejerna, och då skulle någon av dem komma fram till mej och fråga: ’varför har du alla kläderna bak-och-fram?’ och då skulle jag säga: ’Du vet väl inte vilket håll jag är på väg åt’ och så skulle jag gå därifrån baklänges. Då skulle alla skratta. Milena skulle också skratta.” (18)

4.3.1 Den krångliga kärleken, den enkla vänskapen

I *Aldrig mer Milena?* börjar David leka med sin gamla kompis Krille. Förhållandet till Krille beskrivs som väldigt annorlunda från det till Milena i boken.

”Varför är kärleken så trasslig? Måste det bli så här för alltid? Trassel och trubbel och missförstånd. Tänk om det kunde vara lika enkelt med Milena som det är med Krille.”(45f)

Kärleken beskrivs som både ljuv och krånglig. Vänskapen som bara enkel, och kärlek har man enbart med det motsatta könet. Ett litet specialfall finns i *Elin och Erik* där Elin under kollot träffar Ivar. För att vara med i den hemliga klubben som alla andra barn är med i krävs att man är ihop med någon, och trots att Elin redan har Erik så blir hon

⁹ Vad jag inte med absolut säkerhet kan hävda är att begäret enbart riktas mot jämnaåriga. Under den tid jag sökte böcker till min uppsats fann jag ett par där kärleken riktades mot t.ex. den äldre lärarvikarien, detta urval har bara ignorerats då de inte fyllde mina kriterier för de barnböcker jag ville analysera.

tillsammans med Ivar för att kunna vara med i denna klubb. Redan från början gör hon dock klart för honom att hon inte är kär i Ivar, men känner ändå en skam över att hon redan är ihop med Erik. Men eftersom kamratskapet med Ivar, lekandet med honom, beskrivs som fri från kärlek får det en viss okomplicerad betäckning.

”Allt är så lätt med Ivar. Han blir nästan aldrig sur eller arg. Det är som om solen och han liksom håller ihop. Händer det något konstigt blir det ändå bara kul med honom.” (56)

Men förhållandet till Ivar är ändå komplicerat, han är kille och Elin ”har chans” på honom.

I *Madonna Svensson* presenteras några klasskamrater utifrån vem som är kär i vem, nämligen att Jasmin är kär i Martin och Martin som är kär i Beatrice.

Eva, i *Eva och Adam* talar med Annika om sina kärleksbekymmer, sina tankar om Adam. Adam talar med Alexander. Även om talet ter sig betydligt annorlunda. De gånger Adam talar med Alexander görs det mer i förbigående och med mer häftighet. Återigen med frågan om intimiteten, beröringen mellan kropparna som centralt. Här i samtal med sin kompis Alexander:

”-Lägg av! Inga kyssar?

Han [Alexander] plutar med munnen, men Adam skakar på huvudet.

- Kramades ni då? Eva gillar att kramas, det syns på hundra meters håll!

- Nej.

- Inget hångel alls, alltså? Inte ens lite...?

- NEJ, SÄGER JAG!!!

(...)

Alexander brister ut i skratt. Adam stirrar ilsket på honom. Alexander skrattar ännu högre när han ser Adams blick. Och då, när Alexander sätter sig på bollplanens ojämna grus för att orka fortsätta att skratta så börjar Adam äntligen också att skratta.

-Du har en *tjej*, Adam! Säger Alexander och kastar en näve grus på Adam. Häftigt!

Adam fortsätter att skratta. Det *är* häftigt. Och roligt” (13)

Vid första anblick kan det se ut som att killarna känner betydligt mindre problematiskt än tjejerna. De talar inte lika mycket om hur det borde kännas med sina vänner. Men vänskapen har inte samma sprängkraft, inte samma problematik. Det kan uppstå split i böckerna över det att kompiserna anser att det tas för mycket tid från deras vänskap. Men förutom gliringar i form av ”inget hångel” är kompisskapet inte fyllt av det farliga begäret.

4.3.2 Den omöjliga vänskapen

Det farliga begäret kommer först vid mötet med det andra könet, där blir vänskapen också omöjlig. Även om den ter sig som vänskap såsom för exemplet med Elin i *Elin och Erik* i förra kapitlet. Elin är fylld av skam, och känner sig illa till mods för att hon ”är ihop” med Ivar. I *Eva och Adam* skapas svartsjuka när Eva börjar på teater och där börjar umgås med Sebastian. Som svar på denna svartsjuka börjar Adam gå på bio med Mia. Annika avslöjar svartsjukan för Eva:

”Bli inte arg nu Eva, säger Annika. Men jag skulle nog också vara svartsjuk om jag vore Adam.

Eva stirrar på Annika. Och hon *är* arg.

- Vad menar du?! Fräser hon. Bara för att jag ska vara Ofelia och Sebba ska vara Hamlet?!

- Nä, men... Alltså... du verkar faktiskt *vara* lite intresserad av Sebbe. Du säger så bra grejer om honom och ni träffas ju ofta, och...
- Jag gillar honom – men bara som KOMPIS!
- (...) jag skulle nog vara svartsjuk om jag vore du också!
- Va? Varför då?
- Annika ser plötsligt stressad ut.
- Jaa... Jag menar.... Om jag vore ihop med Adam skulle jag vilja att han gick på bio med mej, och inte med någon annan tjej liksom, så...
- ANNAN TJEJ?" (95)

I *För alltid Milena* har Davids pappa hittat en ny kvinna, som har en dotter, Agnes. När Milena ser dem två gå ut och rastar hunden leder detta till att Milena blir upprörd och inte vill prata med David. Kontakten med det andra könet är alltså än mer känsligt vid ett parförhållande. Det ger svartsjukedrama. Jag vågar dock inte påstå denna omöjliga vänskap med det andra könet i barnböcker generellt. Tvärtom finns det gott om böcker som antagligen visar på sådan möjlig vänskap, men i dessa böcker som skall kretsa kring kärleken blir den typ av vänskap problematisk.

Ett mindre undantag är boken *Guldhjärtat*. Inte för att sådan vänskap existerar, utan här finns dock överhuvudtaget knappt övriga barn nämnda mer än flickan och Ludvig. Men i leken "herre på täppen" vid bryggan, där Ludvig för andra gången ser henne görs ingen skillnad på vilka kön som leker leken. Likadant är svartsjukan och den omöjliga vänskapen inte närmare beskriven i *Agnes och kärleken* eller i *Madonna Svensson*, vilket antagligen snarare beror på böckernas utformning. Det innebär inte att olikkönad vänskap existerar där, utan att den helt enkelt totalt saknas.

4.3.3 Den naturliga kärleken

Den heterosociala gemenskapen tycks i dessa böcker vara nästintill omöjlig, där även Erik och Ivars i *Erik och Elin's* vänskap blir en komplikation. Trots att den i sig inte beskrivs som kärleksfull. Istället är det den heterosexuella (dock inte i sexuell bemärkelse) gemenskapen i form av kärleksrelationer som tas som giltig och universell. Ur *Flickan jag älskar heter Milena*:

"Och det fanns en glimt där som sa mej:

David, du vet bara lite lite om detta mysterium. David, du har så mycket att lära. Om detta mysterium som kan inträffa när en pojke möter en flicka" (58)

Det är alltså ett mysterium som sker i *Flickan jag älskar heter Milen*, ett mysterium när en *pojke* möter en *flicka*. Det finns anledning att uppmärksamma detta extra, här är nämligen kärnan i böckerna. Kärleken är nämligen alltid mellan två personer av motsatt kön. Visst kan det anas viss begreppsförvirring här, kärlek kan vara så mycket mer och på så mycket olika sätt. I *Madonna Svensson* uttrycker Jasmin vilja att bli älskad både av sin mamma och sin pappa. Men parförhållandet, denna kärlek som finns i böckerna mellan pojke och flicka skall inte misstas för denna andra kärlek. Den har sina speciella praktiker och handlingar (kyssar, håla hand, bli ihop, vara förälskad, få chans) vilket inte avkrävs från kärleken mellan t.ex. dotter och mor.

Samma naturalisering kan även ses i själva titeln på boken "Eva & Adam" med antagligen starka referenspunkter i de bibliska Adam och Eva, urmannen och urkvinnan.

4.3.4 Begärets terminologi

Termerna kring förhållandet kallas generellt ”vara ihop” i böckerna. De markeras av att den som är kär frågar om de skall vara ihop, eller om de ”är ihop nu”. I boken *Erik och Elin* används termen ”fråga chans” och ”ha chans på”, förutom ”vara ihop”. Så vad innebär det att vara ihop? Vad skall göras och hur? För David och Milena handlar det framförallt om att gå ut med hunden och prata. *Madonna Svensson* blir aldrig uttryckligen ihop med Martin. Istället börjar en vänskap som aldrig uttrycks i frågor som ”bli ihop” eller ”vara ihop”, men där kärleken befästs genom att Jasmin redan i början av boken uttrycker att hon är ”kär” i Martin. Den uttrycks tydligt genom de långa beskrivningar av hur ”rummet stannar” när deras blickar möts. *Agnes och kärleken*, som förövrigt arbetar med hennes egen kärlek ganska marginellt, är att ”vara ihop” och ”vara kär” något som hon bara är, inte blir. När hon gör slut är det i korthet och som jag senare visar, i samband med andra händelser. Även boken *Eva och Adam* som intensivt koncentrerar sig kring förhållandet mellan Eva och Adam använder begreppen ”bli tillsammans”. Detta är ändå en utveckling som tar avstamp från något som ses som en än barnsligare samvaro då Eva ”gift sig” när hon var 7 år.

4.5 Agerandet

I dessa böcker framträder alltså könen i ett motsatspar som dras till varandra. Vänskapen blir – som jag tidigare skrev – omöjlig. Attraktionen uppstår mellan de olika könen, inte inom dem.

4.5.1 De kvinnliga kropparna...

Som jag tidigare påpekat investerar böckernas flickor betydligt mer i passiva heterosexuella kroppar. Det innebär inte smink, eller speciella kläder. Utan bara en allmän känsla och behov av att vara söt. Och killarna uppfattar sötheten i ”ögon” samt i långt hår. Även om Elin i *Elin och Erik* nu har kortklippt hår. Flickorna anses röra sig mjukt, smidigt, har de smala axlarna. Eva i *Eva och Adam* spelar dock gitarr tillsammans med Adam. Det är ur detta gemensamma intresse som kärleken skall uppstå, tills det visar sig att Eva egentligen inte alls är intresserad av gitarrlektionerna utan bara av Adam och går över till teater. Annars är inte deras handlingar kopplade direkt till begäret, det är inte som gitarrspelare Adam talar om Eva.

4.5.2 ... och de manliga handlingarna

Killarna är ofta engagerade i sporter av olika slag, och syns oftast i dessa sammanhang. Undantaget här är *Elin och Erik* där Elin sysslar med ridsport vilket dock bör betänkas som en kvinnlig sport. Nu börjar även Erik rida, tillsammans med Elin. Till skillnad från beskrivningen av kvinnorna med långt hår och nära beskrivning av svarta ögon och de mjuka rörelserna är killarna mer kort beskrivna. Exempelvis, var som jag tidigare visat, Erik i *Elin och Erik* ”stark”. Guldhjärtat inleds med att Ludvig spelar fotboll, då han distraheras av guldhjärtat på den flicka han senare försöker fånga.

Och ”försöka fånga” vore att klart inringa vad det handlar om för pojkarna i skaffandet av den de är förälskade i. I både *Eva och Adam* samt *Agnes och kärleken* är kärleken

redan klart. Initiationsriten, att bli ihop, är redan avklarad. För böckerna *Erik och Elin*, *Flickan jag älskar heter Milena* och *Guldhjärtat* koncentreras handlingarna starkt till att få erkännande. I *Erik och Elin* handlar Elins oro om att inte duga främst kring hennes utseende. I *Guldhjärtat* och i *Flickan jag älskar heter Milena* handlar det istället om handlingar för att få uppmärksamheten från kvinnan de älskar. Ludvig i *Guldhjärtat* finner sig gå igenom flera provningar för att få den uppmärksamheten och ber om råd från sin mamma och sin pianolärare.

”- (...) men jag undrar hur man ska bevisa att man gillar nån.
(...) – Vad menar du? Varför undrar du det?
- Det var bara nåt jag kom att tänka på.
- Jaha ja, säger mamma.(...) Är det nån man håller väldigt mycket av så kan man ju ge blommor”

Så fortsätter berättelsen, om de många olika sätt som Ludvig försöker få flickan att säga ”Ja” till honom. I *Flickan jag älskar Milena* finns samma mängd provningar som David beskrivs måst gå igenom. Alla fördelade på olika veckodagar försöker han vara duktig, rolig, busig etcetera.

”Det var ingen bra metod, tänkte jag. Att vara duktig alltså. Sedan tänkte jag: Brukar tjejerna vara intresserad av de snälla och skötsamma killarna. Nej, inte alls. Tvärtom. De sötaste flickorna är alltid mest intresserad av de busigaste pojkarna. Så är det. Det vet alla Och så ska jag få Milena att se mej, bestämde jag.
Milena som rör sej som en sång i vinden” (29)

Här är alltså tjejerna *söta* och killarna *aktiva*. Även om det visar sig att David har fel, och att han inte vinner Milenas hjärta genom någon av dessa tilltag. Istället uppmärksammas han när han går ut med sin hund, förbi Milena hus. För Ludvig i *Guldhjärtat* vinner han flickans hjärta och väntar på att få JA, när han slutligen spelar en melodi på pianot som flickan nynnar på.

4.5.3 Tillsammans, begärets praktiker

Så vad innebär det då att vara tillsammans? Vad skall göras?

Adam i *Eva och Adam* upplever gliringar från kompisar om vad som skall göras. ”Ta på pattarna” och dylikt. Och det är vid beröringen om det skapas.

”Hon sneglar på hans hand igen. Den ligger fortfarande bredvid hennes på täcket. Han drar upp ena benet lite, och råkar samtidigt röra på handen så att den snuddar vid hennes. De ser på varandra. I nästa sekund håller de varandra i handen. Adam säger inget. Eva säger inget. Det behövs inte.” (11)

Eva och Adam fortsätter att beskriva utvecklingen av närhet steg för steg. Från ”första kyssten” vidare till att även våga kyssas framför andra. Detta sker på ett disco hemma hos en klasskamrat.

”Då styr Adam Eva mot Jonte, och precis när de är två decimeter från honom så kysser Adam Eva. Det är en lång kyss och hans tunga far in mellan hennes tänder och rör vid Evas. Det känns mer rätt än någon gång tidigare.” (35)

Vad gäller just dessa tillställningar så sker de ganska ofta. I *Madonna Svensson* beskrivs det som omröstningen av Lucia där kärleksförklaringen från Martin till Jasmin kan ses som när han förklarar att det var han som röstade på henne. Det finns även i discot som

anordnas i *Elin och Erik*. Här finns också en intressant aspekt över detta då den beskriver tvånget i tjej-kill-relationerna.

”Men för Elin är varken klassfesten eller skoldiskona roliga. På klassfesten säger fröken att alla pojkarna måste bjuda upp var sin tjej. Det är många som egentligen inte vågar men som gör det i alla fall.

Till slut är det bara Elin och tre pojkar kvar. Det är de dummaste i hela klassen som alltid bara ska bråka. Jesper är värst. Han har sagt att han aldrig skulle bjuda upp Elin. Hellre skulle han kräkas. Då vägrar de andra två killarna också.”(14)

Allt detta ordnar sig dock när Elin och Erik slutligen dansar på ett annat skoldisko.

”Först är det bara tjejer som dansar med varandra. Efter flera timmar är det några pojkar som dansar också.

Elin sitter i ena änden av gymnastiksalen och killarna i den andra. Varannan gång är det killarnas dans och varannan tjejernas. När det blir tjejernas bestämmer Elin sig bara helt plötsligt.

Hon reser sig upp och går över hela golvet till pojkarna. Alla tittar på henne, men det struntar hon i. Hon frågar Erik om de ska dansa. Genast börjar de andra killarna fnissa jättemycket. Men Erik säger ja, och då slutar de fnissa. (...)

Sedan går de ut. De håller varandra i handen hela tiden. Händerna är lite svettiga. Det gör ingenting.” (25ff)

Här beskrivs alltså omgivningen som aktivt deltagande i att skapa den heterosexuella kulturen, uppmuntrandet av kärleken mellan barnen.

4.6 Förhållande till framtiden

Två böcker har fått mindre uppmärksamhet än de andra, nämligen *Madonna Svensson* men framförallt *Agnes och kärleken*. Orsaken är böckernas utformning, medan de andra böckerna direkt berör temat om kärlek mellan barn, är det snarare bihistorier i dessa två berättelser. Vad som blir tydligt i alla böckerna är föräldrarnas egna parförhållanden (existerande eller icke-existerande) parallellt med handlingen. Extra tydligt blir detta i *Agnes och kärleken* där pappans och broderns kärleksförhållande upptar huvudparten av innehållet. Douglas finns med som hastigast, och benämns som ”min”. Men annars är själva praktikerna, vad de verkligen gör ihop ytterst lite berört. Som tidigare nämnts rör alltså *Agnes och kärleken* främst Agnes funderingar över framtiden. Hon gör slut med Douglas i samband med att hennes brors flickvän gjort slut med honom. Förhållandet till Douglas sätts i relation till pappans och broderns eventuella parförhållande eller icke-förhållande. Dessa parallella handlingar existerar i alla böcker, ofta med skilsmässor. I *Eva & Adam* gör Eva och Adam slut med varandra ett tag. Samtidigt skiljer sig Evas kompis Annikas föräldrar och så skapas länkar mellan barndomskärleken och den som finns hos föräldrar. I *För Alltid Milena* är det Davids pappa som skaffar en ny kvinna, men detta beskrivs inte så noga. Närmare tyngd får det i *Guldhjärta*.

”- Ska man vara tillsammans ska det vara på riktigt. Annars är det inte värt nåt. Mina föräldrar ska skilja sej.

- Det har mina redan gjort.

- Där ser du.

- Vadå?

- Folk är bara tillsammans hur som helst. Men så vill inte jag att det ska bli. Jag vill att du ska förstå vem jag är. Och att du visar att du verkligen gillar mig.” (30)

De parallella handlingarna sker i vuxenvärlden kopplade till kärleken. Det är antagligen ingen slump, handlingarna där skrivs samtida som handlingarna som kretsar kring barnen. Men de skiljer sig åt också, de vuxnas relationer berättas som mer mystiska och skrämmande i *Madonna Svensson* där Jasmin stark ogillar hennes mammas förhållande med en ny kille. Agnes, i *Agnes och kärleken* ogillar också sin pappas nya förhållande. Där blir det hennes storebror som berättar för Agnes att det är dags för hennes pappa att ha någon ny.

5 Analys och slutsatser

Så är böckernas värld. Det finns en liten reflektion jag skulle vilja inleda med. Samtliga böcker analyserade är från 90-talet. Slumpen kan givetvis kunna ha spelat mig ett spratt där, men jag tror mig ändå våga mena att detta är ett ganska nytt fenomen. Med böckerna Eva och Adam har slagit på stort i *Kamratposten* och även filmatiserat. I stark kontrast till den tidigare ganska – utifrån barnen som huvudpersoners perspektiv – ganska fritt från begär kan man antagligen börja se en ganska stark samling av dessa berättelser. Detta tal om begär och det könsliga begäret till sin motsats. Här vågar jag kanske inte säga för mycket i detta nu, utan erkänner det som ett fält som ur detta perspektiv borde undersökas närmare.

5.1 *Scientia sexualis* eller *ars erotica*?

Men så, är barnböckerna då det västerländska samhällets *ars erotica* snarare än den *scientia sexualis* som Foucault (2002) menar dominerar vårt samhälle. Till att börja med skall ett par brasklappar återanvändas. Jag har inte arbetat med vetenskapen, på ytan inte tagit mig an hela den kår av vetare med vilka som har rätt att uttala sig i frågorna. Men samtidigt är det just vad jag gör. Böckerna placerade i hyllan Hcg är utbytbara, de är utsagor placerade där för att de anses kunna tala till barn. Istället för att bara söka vad de verkligen säger skall också utrönas vad de inte försöker säga. De vill hålla någonting för dolt inte för att det måste eller absolut borde hållas för dolt utan för att det mycket väl kan ha tänkts som möjlighet och sedan förkastats.

Så, *ars erotica* eller *scientia sexualis*? Är barnböckerna initationsriter, via handhållandet i *Eva och Adam* till kyssen i den? Snarare talandet om sexualiteten än bekännandet av den. Men det är inte bara så. Böckernas huvudpersoner (fiktio n i det här fallet) är bekännandets barnböcker. Inte som terapi, men inte heller som handböcker i kärlek eller kärlekens konst. I *Milena*-böckerna presenterades visserligen en sådan ”mystik” när en pojke möter en flicka. Men mystiken är inte särskilt tätande, den undersöks och utelämnas. Vissa saker nämns inte, för att de helt enkelt inte anses tillhöra barnens värld. Vad som presenteras i böckerna är inte bara handböcker i kärlek, de presenterar en värld som lever i *scientia sexualis*. Där könet kan vara något som man skall ha en öppen inställning till, men där den blir skamfylld i närheten av barn. Så farligt att det måste ignoreras och skrattas bort, för att det inte görs på rätt sätt. Men visst, även *ars erotica*, i det att detta är böckernas värld. Men detta bortom den mångfaldning av

njutningar som Foucault (2002) (3.2.3 *barndomens och begärets historia*) menar på utan faktiskt kanske mer i klassisk mening. Det är en process, en inläring i steg för steg i njutningarnas konst: där kyssen i t.e.x *Eva & Adam* uppenbarar njutningen. Man bör dock betänka att sexualiteten i sig aldrig blir skärskådad, den tillhör en annan värld. Och den kan vi antagligen finna i skolundervisningen i fråga om talandet om hur det fungerar. Och också i böcker som inte uttryckligen är romaner som handlar om sexualitet. I dessa böcker, inte som något *ars erotica* alltså, utan som *scientia sexualis*? Det handlar ytterst om vad böckerna har rätt att nämna, skönlitteraturen på Hcg tycks inte ha rätt att nämna sex, det mest intima. Mer än något som inte tillhör dem (i alla fall inte just nu). Det sexuella tillhör egentligen alltså inte den skönlitterära världen, den ingår i andra böcker. *Scientia sexualis*, alltså i just det faktum kring vem som skall tala, och vem som har rätt att tala i frågan.

5.2 Att göra könet

Böckerna på hylla Hcg gör kön, och alltid ett heterosexuellt kön. Vad gäller maskuliniteten kan man se den som stark, handlingskraftig och något som måste visa sig duglig för sin kärlek. Renold(2000) pekar på den verklighet hon stötte på i sina undersökningar i brittiska primary-school där killarnas kön kunde försvaras på två sätt. Antingen genom sport, vilket kodas manligt, eller genom heterosexuell praktik. Vi finner samma system i dessa böcker, men faktiskt i mina exempel helt befriade från farliga könsöverskridande handlingar. Inte det att de möjligen också existerar i barnböcker – det tvivlar jag inte på, men inte i dessa böcker. Davies har läst just sådana könsöverskridande böcker för barn, och hur de missförstås och inte alltid når fram. Helt enkelt för att barnen lever i en annan kultur, där kön har annan betydelse. Barnböckerna existerar inte ett vakuum. Så dock inte heller de som jag skriver om. De kan lika mycket ses som ett uttryck för en dominerande kulturuttryckning som en marginaliserad sådan. Jag lutar mot att det snarare är den förra. Men åter till killarna, där presenteras de antingen i sportsliga sammanhang eller i ett heterosexuellt förhållande. Inget av det anses komplicerat, inget av det föranleder ett ifrågasättande av deras manlighet. Tvärtom, för Adam i *Eva och Adam* beskrivs det som ”häftigt”.

För att tala om Butlers(1990) teori om det preformativa könet, det med ständiga återskapandet i handlingar kan då könet ses spelas upp på olika sätt. För kvinnorna handlar det om att ha de ”mjuka rörelserna”, att dansa med killarna, bli valda till Lucia etcetera i dessa böcker. Hela tiden återtas kvinnan i boken som kvinna, och det alltså i mer än ord som bara hon och han.

Jag håller med de teoretiker som vill lösa upp den kausala knutan på individnivå. En sådan självklarhet som Bjerrum Nielsen & Rudberg (1991) till heterosexualitet, och den betydligt äldre – Reich (1972) gör, är något som måste lämnas därhän. Den sexualitet varje person tar, och finner i deras tankar och upplevelsevärld är antagligen så komplex och så svårfångad och så individuell att vi där inte kan säga något om det. Att bringa ordning i den mångfasetterade verklighet vi lever i är något som språket tjänar. Men därmed också, som Foucault (1993) menar, bringar våld på tingen. Och i skapandet av

begreplighet återskapas könsordningen om och om igen. Inte en gång, inte i det att man en gång för alla föds med ett anatomiskt organ¹⁰

5.3 Manligt och kvinnligt begär

Och som jag också visat, även begäret är olika för de olika könen. Det som kvinnan skall vara den vackra, den objektifierade. I kapitlet "Barns begär" beskriver jag Jackssons beskrivning av den kvinnliga kroppen. Likaså kring Renolds(2000) tal om de unga flickornas investering i heterosexuella kroppar. Kroppar som skall väcka begär hos männen. Och så beskrivs Milenas "svarta ögon" och långa hår. Det är Elin som vill vara söt, eller den ständiga konflikten med de sötare tjejerna, hon som alla pojkar vill ha. Men vad Renold berör väldigt lite är det kvinnliga begäret till män. Kanske för att det egentligen inte tycks existera? Mannen är aktiv i sitt handlande, han fångar kvinnan genom handlingar. Kvinnan väntar på att bli fångad, räddad av den starka mannen. Kvinnan beskrivs i de mer passiva termerna, mannen är handlande. Kvinnan väntande, mannen gör något för att fånga kvinnan. Vad jag menar är inte uttryckligen att kvinnligt begär inte finns alls, bara att den spelas upp på ett så annorlunda sätt. Den är mer passiv i det att de i böckerna oftare vill bli åtrådda som vackra.

Så är det inte bara en tvådelad verklighet, det är en verklighet med hierarki. Där kvinnan befinner sig under mannen men också för mannen. Hon existerar för hans begär, även i beskrivning om sig själv i dessa relationer. Hon skall vara den söta, den vackra, den med långt hår. Den som alla pojkar vill ha.

5.4 Den heterosexuella matrisen

Men mer än så, det sker genom en heterosexualitet. Genom en bipolar verklighet där könen träffas genom kärlekshandlingar. Och heterosexualiteten är obligatorisk i den mening att något alternativ till kärlek mellan olika kön inte presenteras. Det skulle det kunna göras, jag har ju tyvärr vart tvungen att välja bort dessa böcker. Men i de fall där barnet själv tillskrivs begär riktas begäret dock alltid mot det motsatta könet. Detta faller alltså väl in med den historiska bakgrund som getts här, om det västerländska samhällets nuvarande syn på sexualiteten. Där detta begär naturaliseras som en naturlig utveckling och där homosexualitet setts som avvikande, något som faller bortom en "naturlig utveckling" såsom hos Reich (1972) eller – även om det inte uttryckts klart, hos Bjerrum Nielsen & Rudberg(1991). Som Butler (1990) menar tycks också könet få en tydlig mening i böckerna först i den heterosexuella matrisen, även om detta inte är den enda möjliga handlingen. Att tala om genus och könets upplösande blir svårt i böcker som så tydligt upprätthåller den genom sin beskrivning av dessa parförhållande. När könen endast kan känna ett begär (som i Milena, med sin mystifiering kring förhållandet mellan pojke och flicka) finns inte heller några större möjligheter att bryta den genusordningen heller. Att bara tala om könsroller räcker inte heller särskilt långt, som görs av Diekman & Murnen (2004) där könsroller bara beskrivs i yrkeskategorier

¹⁰ Eller ett genetiskt sådant. Av typen XX eller Xy, vilket inte alltid är samma sak som det anatomiska, och ej heller alltid är dikotonomiskt. (Butler 1990: 108ff)

och styrka. Tyngre än så tycks just begäret vila, framförallt över barnen. Och det är inte längre tystnad över den som är problematisk utan talet om den, där barn tidigt (och antagligen till tidigare åldrar än min undersökning sträcker sig) skall känna begär till det motsatta könet.

För låt oss titta på det sätt vilket detta motsatta begär naturaliseras, skapas som något evigt och sant. För sådan är den obligatoriska heterosexualiteten, ”om detta mysterium som kan inträffa när en pojke möter en flicka” som det beskrivs i *Flickan jag älskar heter Milena*. Eller varför inte själva titeln, *Eva & Adam* med antagligen bibliska referenser. Den evigt urmanliga ”Adam” som förälskar sig i urmodern ”Eva”, här förkroppsligad i två barn.

Men, skulle man kunna säga mig, är inte böckerna en spegling av verkligheten? Om inte hur alla är så i alla fall hur de allra flesta är? För det kan man åter väcka Yeomans (1999) tanke om den hegemoniska kulturens överhöghet vilket får flickor att måla bilder på blonda, ljushyade flickor för att det är så det skall se ut när det skall vara ”vackert”. Förhållandet mellan språket och verkligheten är mer komplicerad än så. Genom berättelser, genom inläring skapar vi oss vår egen verklighet. Den belyser inte bara saker, den fungerar också som motor till drömmar och känslor. Den förmår framförallt inte att måla en heltäckande bild utan bara en liten del, den lämnar ute delar av möjligheter och vissa livsvillkor. Återigen Foucault (1972), med tanke på allt som skulle kunna sägas är det förvånansvärt lite som sägs. Alltså, den speglar inte allt, som en spegel skulle kunna göra. Den gör mönster i en värld som antagligen är mycket större än så. Den hegemoniserar vissa tal, den tillåter vissa sätt att vara och förtiger andra. Oavsett om det är majoritetens sätt att vara eller inte så är detta en ickefråga. Inte ens dessa kriterier fyller den i egentlig mening, och att tala om majoritet vore i sig felaktigt, lika naturaliserande och förevigande av sätt att vara.

Men självklart speglar den också. Den speglar omvärldens intensiva uppmaningar och hjälp i den heterosexuella verkligheten. Där skolorna ordnar skoldiskon, såsom Renolds (2000) beskriver i de engelska priamry school. På samma sätt målas den bipolära verklighet som verkligen finns i könet. Men några offentliga institutioner, såsom äktenskap etcetera finns inte för barn. Det är bara något för barnen i böckerna att förhålla sig till. Som i *Guldhjärtats* tal om att det måste ”vara på riktigt”.

5.5 Barnet och könet

Och barnet skall också vara oskyldigt. Här ligger min huvudtes som kommer igen och som jag utförligt redogjort för redan i metodkapitlet. Detta visar Jackson (1999) på. Liksom Aries (1982) (i sin översikt över barndomens historia. Även om psykoanalysen har gett barnet en sexualitet så är den bara än mer till bekymmer för barnets välbefinnande som Bergenheim (1994) menar i sin undersökning. Samma tendenser kan man finna i barnböcker. Likt Foucault menar jag att det inte är en tystnad som finns i böckerna kring könet, tvärtom – ett starkt talande. Men också ett tal i det här fallet för något som inte är passande. Möjligheterna till kontakt finns genom att hålla händer, och i *Eva och Adam*, genom kyssen. Det är den kroppsliga kontakten som beskrivs och med den också njutningar som ”det känns mer rätt än någonsin”. Alltså en stoffväljande adaptation (Möhl & Schack 1980). Den farliga kroppen finns ändå där, och barnen är alltså just i det gränslandet mellan kön/icke kön. Renold (2000), som beskrivs i kapitlet

om "barns begär" menade just detta som ett möte mellan två diskurser som motsade varandra, ett för kön och ett för att vara barn där överlöparna till det ena kunde kallas "tarty". Vad man fångar här är alltså två diskurser, den om barnet och den om könet. Så, för att återgå till vad jag frågat mig tidigare. Kan man vara både kön och barn samtidigt? Frågan gör en motsättning, något som motsäger varandra. Och i vissa fall tycks de ju göra det. I böckerna existerar den farliga kroppen, det som inte tillhör vuxenvärlden och därför läggs utanför barndomen men som ändå så tätt knuts till de heterosexuella praktiker som återskapar könet. Men diskurserna talar inte bara mot varandra utan tvärtom till varandra och stärker varandra. Där Renold starkare betonar motsättningen skulle man också kunna starkare knyta an till det sätt detta tal talar till varandra, och förstärker varandra. Talet om kvinnan motsätter inte barndomen, i alla fall inte barnböckerna. Tvärtom finns det en diskurs om hur man är man och kvinna på rätt sätt. Jag anser att man måste inse att det i detta fallet inte talas om *en* kvinna eller *en* man. Att vara *kvinna* eller *man* sätts nämligen ständigt i förhållande till andra ting, som etnicitet, religion och i det här fallet *ålder*. Även om förhållandet till framtiden finns där, det som en gång skall bli, så är det fortfarande avlägset. Och i barnböckerna stelnar de. Inte i den mening att barn inte växer upp, men barnbokens barn växer inte upp. Barnböckernas huvudkaraktärer följer inte med den växande individen genom livet. Även om människorna som lånar böckerna byts ut står de kvar på hylla Hcg. Att vara barn och kön innebär också i *Elin och Erik* en särskild terminologi, där den benämns som "fråga chans". Något som definitivt hör till barnvärlden och avgränsar den heterosexuella praktiken till vad som skall göras inom barnvärlden.

Alltså, barn producerar begreppen flickor och pojkar, och inte begreppet kvinnor och män. I slutändan innebär det att böckerna mer uppmuntrar och definierar och vill skapa barndom än vuxenhet. Kanske ytligt sett som stenåldersflirten, så som Bjerrum Nielsen & Rudberg (från kapitlet *barns begär*) vill ha det. Men det är ingen primitiv flirt vi har att göra med, inte något förstadium. För att tala med Butler, det är en imitation. Det innebär inte att den tidigare imitationen skulle vara något äkta vara! Varje imitation skall alltså ses som den är, inte bara en genomresa, en imitation i sökandet efter äktheten. Detta innebär också ett annat perspektiv på barnet, bortom det "ofärdiga vuxna" men också som den "speciella barndomen". Barndomen görs speciell, ständigt, i talet i skola och i barnböckerna. Vilket jag här visar, med sin egna speciella uppsamling regler och funderingar på vad som är möjligt/omöjligt för just barn. Det handlar därför om att inte se allt handlande, allt vi gör i relation till de effekter det kan ha på barn som vuxna. Jag menar som Qvarsells (som jag behandlade i kapitlet 3.1.6 *Queer som analysmetod*) att problem finns i synen "det skall ingripas i tid". Uppsatsen är inte till för att visa hur heterosexualitet skapas hos individen, hur man kan ingripa och förhindra eller hjälpa den. Detta är nämligen delvis pedagogikens problem. Istället vill jag visa hur krav på kön skulle kunna ses som att påtvinga barnet något i nuet, inte på deras framtida jag. Barn måste kunna behandlas som de människor de är nu, inte bara som framtida vuxna där frågan kring vad som upplevts i barndomen blir aktuell utifrån de vuxnas perspektiv. Barndomen reduceras i sådant som "barnen är vår framtid" till en nyttighetsfas för vuxenlivet. Det är den ena aspekten där den andra är talet om den sköra och så märkliga barndomen.

5.6 Att gå i barndom

Det är inte barn som skriver om barndomen. Och inte ens om det teoretiskt sett skulle vara barn som skriver om barndomen så är det fortfarande de vuxna som ber dem göra det. De vuxna som håller i hela den produktionsapparat som delar ut barnböcker till barn och ungdomar och framförallt har makten att kategorisera den. Här talar jag alltså om vilka som får tala, och i det här fallet – utanför barnboken, den vuxne. Bibliotikarien, författaren (antagligen ganska väl medveten om vilken ålderskategori han/hon skriver till), Bibliotekstjänst.

Vad förmedlar då barnböckerna? Det är ju ett sätt för barnboksförfattaren – den vuxne, att gå i barndom. Reproducera förhållande och idéer om könet giltiga för de vuxna till att även gälla barndomen. Och ett producerat tal om heteronormativitet som kanske är som starkast nu inom barnens värld när den som mest kan tyckas ifrågasatt i det omgivande samhället. Den finns i det ständiga refererandet till de kraschade vuxnas äktenskap.

Låt mig också återgå till min tidigare historik i kapitlet *3.2.3 barndomen och begärets historia*. När barnet gjordes oskyldigt, oskuldsfullt eller åtminstone som den sköra varelse som den betraktas som idag, skapas också en vilja att skydda det från det onda. Och det onda skulle i det här fallet kunna vara all form av annan sexualitet än den förfinade heterosexuella. Den oro vi kunnat se hos Vygotskij, den som fanns hos Reich, den oro som föranledde skapandet av riksförbundet för svenska mödrar. Men den oron förbyts i en icke-oro i dessa böcker. I alla fall på ytan, i barnböckerna men även hos teoretiker som Bjerrum Nielsen & Rudberg (1991) (*3.2.1 Barns begär*). En ”icke-oro” i den mån att det faktiskt helt förtigs, där könet naturaliseras och förhållandet mellan dem också görs det. Och det blir för författarna att gå i barndom, att återskapa den heterosexuella praktik som existerar på de vuxnas nivå ner på barn. Vilket jag också analyserar i föregående kapitel, där barndomen inte bara ses som en fas till vuxenvärlden. Utan som en återupprepaning av den som finns av vuxenvärlden. Återigen, jag vill inte hävda vuxenvärldens äkthet. Imitationen är en imitation på en imitation och inget annat. Men man skall inte tro att denna imitation är en förenkling av vuxenvärlden, tvärtom är den uppfylld av sina egna tabun, regler och lagar som inte alls är mer eller mindre komplicerade än den imitation den följer. Att vara barn, och att vara kön som barn producerar samhället uppenbarligen mycket tal kring. Framförallt i förhållandet till det andra könet, vilket jag visar i min analys. Att skapa en flicka och en pojke är i sig inget enkelt företag, att veta var gränserna går är inget man lär sig inför vuxenlivet när man först måste veta de andra gränserna som finns inom barndomen. Det är ingen enkel förberedelseakt till något annat, det är en spegling av de vuxnas förhållande. Och den skyddas från det onda, den skamliga och den ”depraverade” sexualitet. Här har Vygotskijs tjänstefolk från inledningen i denna uppsats blivit evigt bannlysta och barnboken har tagit över som den ärliga upplyste. Sanningssägaren som effektivt förtiger det som borde förtigas, och är vackert inbundna och placerade i bibliotekets hyllor Hcg.

5.7 Bortom genus

Jag har redan visat på bristerna med användandet av begreppet ”könsroll”, men även genus har samma fel i det att den så tydligt vill skilja socialt genus från det biologiska könet. Med den textanalys jag gjort, med utgångspunkt från Butler (1990) skulle man alltså behöva ta även frågan om den bipolära verkligheten ett steg längre. Det är inte någon omöjlig slump som skapar begäret i böckerna som just heterosexuella. Eller att det finns just pojkar och flickor. Tvärtom ingår detta förhållande i en större struktur, en bipolär verklighet där den obligatoriska heterosexuella matrisen ger könet sin mening. Att det biologiska könet ger det sociala könet och begäret. Men matrisen är en matris, dess trådar skulle kunna knytas fritt men då raderas den obligatoriska genusordning som ställts upp. Den där det biologiska könet ger genus som ger begär. Och: tjejerna dansar med tjejerna i *Erik och Elin*, inte av begär (eller i alla fall ingen beskrivande av sådan i boken) till det egna könet utan tvärtom av begär till det andra. Där blygheten för det andra könet tar överhand tills Elin har mod nog att gå över och börja dansa med Erik. Bortom genus är en rubrik som vill inleda en diskussion där kön och genus handlar om så oerhört mycket mer än att pojkar och flickor skulle tala olika mycket i klassrummen eller ha olika typer av yrkesdrömmar. Det vore sorgligt om förståelsen av kön och ett kritiskt tänkande av det stannade där. Den är oerhört mycket mer än så, och även synen på begär måste tas i beaktning och själva den grundval vi väljer att benämna pojkar och flickor måste ses. Men, för att inte verka alltför revolutionär i min kritik, man måste naturligtvis verka i sin samtid. Som Davies (2003) visar agerar inga böcker utanför den dominerade kulturen. Att ha klara besked om vad som borde göras vill jag kanske inte presentera. Men medvetenhet är ett första steg, medvetandegöra den ”oskuldfullhet” som barnböckerna ytligt visare men som är full av djupare könsstereotyper, fylld av makt och naturaliserat begär. Och för att verkligen se det måste man börja med att lyfta blicken bortom, inte bara det biologiska könet utan även genus.

5.8 Queer inom pedagogiken?

Jag skulle kunna hävda att man inte vågat beröra frågan om sexualitet inom pedagogiken. Att sexualitet är något dolt som man inte vill tala om. Men, som jag i min historiska genomgång visar har sexualitet varit ett starkt närvarande ämne inom den diskursiva formationen kring barnet. Det onanerande barnet har skapat huvudbry, det har funnits hysteri kring faran med homosexualitet och det har talats om oedipuskomplex. Förhållandet till modern har granskats, sexualiteten har sagt stå att finna och att söka i barndomen. Just därför har barndomen ansetts extra viktig att skydda, bevara och hjälpa. Så att tala om att sex är ett tabubelagt ämne är fel, det är inte där knutan sitter, snarare tvärtom. I talet ligger också makten, den ligger inte bortom talet. Jag sällar mig till det de som menar att vi måste studera inte vad som kan talas om utan faktiskt själva talet i sig. Och det egentliga problemet är kanske inte homosexualitetens marginaliserande eller bortrågning i barnlitteraturen, utan heterosexualitetens påtvingande. Makten, som Foucault (1972) hävdar, förmår inte bara att tuga. Den förmår inte bara att tabubelägga och tysta ner – i det här fallet homosexualitet. Den är tvärtom väldigt aktiv och talar om sexualitet och heterosexualitet. Problemet är att den ser heterosexualitet som det naturliga, det enda möjliga. Hur exakt barnböckerna påverkar barnen har jag inte utrett i denna

undersökning. Någon sådan jämförelse har jag inte gjort, men Yeoman(1999), liksom Davies (2003) ger en fingervisning. Det finns en större hegemonisk kultur inom vilka dessa av mig utvalda barnböcker, ingår. En som förmår dominera, dondera och berätta vad och hur det skall fungera : heteronormativiteten.

Och en fråga: Hur hade barnböcker med homosexuella barn tagits emot? Den frågan kan jag heller inte besvara, men jag hittar inget under en viss ålder, trots intensivt letande, som tar upp denna fråga. De tas inte emot eftersom de inte finns (eller finns inte eftersom de inte tas emot). Yeoman (1999) gjorde sin undersökning om möjligheter att förstå och arbeta med alternativa berättelser med samtliga involverade (inkluderat föräldrarnas) samtycke. Hade hon fått genomföra sina undersökningar om alternativa sagor om dessa innehöll begär till samma kön? Det skulle kunna finna en tendens att just här se en sexualisering, när begäret mellan samma kön kommer upp. Medan begäret mellan könen ses som den naturliga utvecklingen.

5.9 Avslutande reflektion

Jag inledde denna uppsats med att använda ganska hårda ordalag om Vygotskij. Men Vygotskij var också omdanare och revolutionär inom sin disciplin och förordade samundervisning av könen. Detta för att skapa en möjlighet för vänskap bortom den ”uppfattningen att man inte kan ha andra relationer med kvinnan än sexuella” (Lindqvist 1999:51). Men samundervisningen i all ära, böckerna vittnar fortfarande om den uppfattningen. Dessa böcker dessutom förstärker dem. De beskriver relationerna mellan pojkar och flickor som flirtandet, pussandet och att ”vara ihop”. Relationer mellan barn av olika kön kanske rentav omöjliggörs som annat än eventuell kärlek.

För vad vill jag ha sagt? Barnboken kan tyckas vara oskuldsfull. Men den producerar mängder med makt, mängder med tal, tabun och märkliga naturaliseringar av förhållande bara man skrapar på ytan. Barnboken tycks ändå ha gjort hela sin existens till att vara oskuldsfull, en oskuldsfull barnbok i det oskuldsfulla barnets händer. Men relationen är inte jämlik, det är inte ett givande och tagande. Det finns en ordning i talet, vem som får säga det och vad som skall sägas. Och i barnbokens värld betonas en värld med två absoluta kön som möts i begäret till varandra. Där begäret alltid är riktat mot det andra könet, och att sådan är naturens ordning.

Referenser

- Alvesson, Matz & Deetz Stanley (2000) *Kritisk samhällsvetenskaplig metod* Lund: Studentlitteratur
- Aries, Philippe (1982) *Barndomens historia* Stockholm: Gidlund
- Bergenheim, Åsa (1994) *Barnet, libido och samhället. Om den svenska diskursen kring barns sexualitet 1930-1960* Grängesberg: Höglunds förlag
- Bergström, Göran & Boreus, Kristina (2000) *Textens mening och makt, metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys* Lund: Studentlitteratur
- Bjerrum Nielsen, Harriet & Rudberg, Monica (1991) *Historien om pojkar och flickor* Lund: Studentlitteratur
- Bryman, Alan (2001) *Social Research Methods* Oxford: Oxford university press
- Butler, Judith P (1990) *Gender trouble, feminism and the subversion of identity* New York: Routledge
- Clyde, Laurel A & Marjorie Lobban (1992) *Out of the closet and into the classroom* Deakin: ALIA press
- Connell, Robert W (1996) *Maskuliniteter* Göteborg: Daidalos
- Davies, Bronwyn (2003) *Hur flickor och pojkar gör kön* Stockholm: Liber
- Diekman, Amanda .B and Murnen, Sarah K (2004) Learning to be little women and little men: the inequitable gender equality of nonsexist childrens literature. *Sex Roles*, Vol. 50 ss 373-385
- Foucault, Michel (1993) *Diskursens ordning* Stockholm: Brutus Östlings bokförlag symposium
- Foucault, Michel (1972) *Vetandets arkeologi* Staffanstorps: Bo Cavefors bokförlag AB
- Foucault, Michel (2002) *Sexualitetens historia I Viljan att veta* Göteborg: Daidalos
- Freud, Sigmund (1995) *Vi vantrivs i kulturen* Stockholm: Röda rummet
- Jackson, Stevi (1999) *Heterosexuality in question* London: Sage Publications
- Lennerhed, Lena (1994) *Frihet att njuta* Stockholm: Norstedts
- Lindqvist, Gunilla (red.) (1999) *Vygotskij och skolan* Lund: Studentlitteratur
- Möhl, Bo & Schack, May (1980) *När barn läser* Stockholm: Gidlund
- Qvarsell, Birgitta (1999) Barns kultur i pedagogisk forskning och praktik. *Barnkultur – igår, idag, imorgon* Stockholm: Centrum för barnkulturforskning ss 7 - 12
- Renold, Emma (2000) 'Coming out': Gender, (hetero)sexuality and the primary school. *Gender and Education* Vol 12 ss 309 – 326
- Reich, Willhelm (1972) *De ungas sexuella kamp* Göteborg: René Coeckelberghs Partisanförlag AB

- Walkerdine, Valerie (1984) Some day my prince will come: Young girls and the preparation for Adolescent Sexuality *Gender and Generation* ss 162 -184
- Westergren, Göran (1999) Barndomens minne – Minnet av barndomen *Barnkultur – igår, idag, imorgon* Stockholm: Centrum för barnkulturforskning ss 135-148
- Yeoman, Elizabeth (1999) ‘How does it get into my imagination?’!: Elementary school children’s intertextual knowledge and gendered storylines. *Gender and Education* Vol 11 ss 427-440

Barnlitteratur

- Björkum, Svante (1998) *Elin och Erik* Stockholm: Raben & Sjögren
- Eurelius, Anna-Karin (1995) *Madonna Svensson* Eriksson & Lindgren
- Gahrton, Måns (1996) *Eva & Adam, att vara eller inte vara ihop* Stockholm: Bonnier Carlsen
- Holmberg, Bo R Holmberg (1999) *Agnes och kärleken* Stockholm: Raben & Sjögren
- Nilsson, Per (2001) *För alltid Milena* Stockholm: Atlas
- Nilsson, Per (1998) *Flickan jag älskar heter Milena* Stockholm: Atlas
- Nilsson, Per (2002) *Aldrig mer Milena* Stockholm: Atlas
- Stark, Ulf (1996) *Guldhjärtat* Stockholm: Bonnier Carlsen